

Наша мова безсмертна, як безсмертна українська душа

Президент України Петро Порошенко взяв участь в урочистій церемонії закриття XIX Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика та нагородженні переможців. «Мова наша українська була, є і буде. Вона безсмертна, як безсмертна душа нашого народу», — наголосив Глава держави.

«Сьогодні Україну вже неможливо уявити без цієї церемонії, учасниками якої ми є. Без того, щоб щороку сотні тисяч школярів і студентів, зокрема далеко за межами України, брали участь у події, яка носить ім'я видатної людини, мецената, українця з великої літери Петра Яцика. Який, якщо так можна сказати, інвестував у найдорожче — в українську науку, в українську культуру, в розвиток рідної мови», — сказав він.

Глава держави нагадав, що конкурс проводиться 19 років: «Це життя цілого покоління. За цей час у ньому брали участь понад 15 мільйонів молодих українців, і не лише українців. Бо й представники інших етносів змагалися у знанні української мови і входили до числа лауреатів». Петро Порошенко згадав свою нещодавню зустріч в Авдіївці з вчителькою української мови Марією Марченко, чий учні неодноразово брали участь у конкурсі.

«Вітаю всіх вас, переможці. Ви передусім приклад для однолітків, але й ширше — для всіх громадян України, щодо того, як треба володіти українською мовою. І не лише володіти — ви демонструєте, як її треба любити, шанувати і пізнавати. Українська мова — величезний скарб, який ми маємо передати нащадкам. Вона ніколи не буде мовою розбрату і не даватиме для цього приводів. Українська — мова любові, миру та єднання», — наголосив він.

Президент згадав слова українського героя, дисидента, замордованого радянською системою, уродженця українського Донбасу Олексія Тихого: «Мова — одна з основних ознак нації. Мова — фундамент культури. Рідна мова — найдорожчий скарб народу. Рідна мова — підвалина інтелекту, рідна мова — основа патріотизму. Рідну мову повинна берегти, розвивати кожна людина. Умирає мова — умирає культура. Умирає культура — припиняється прогрес, і історію починають творити нерони, бісмарки, муссоліні, гітлери, сталіні».

Президент висловив сподівання, що «за допомогою нового закону і тих результатів, яких вже добилися за останні роки, ми проходимо точку неповернення».

Президент закликав нову владу дотримуватися духу і букви нового закону про українську мову

Президент України Петро Порошенко закликав нову владу дотримуватися закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної», який був ухвалений Верховною Радою і підписаний Главою держави.

«15 травня назавжди увійде в історію, я мав високу честь і високу гордість підписати закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». Насправді це величезна подія і

було дуже зворушливо бачити на очах громадських активістів сльози і чути, що вони не вірили, що це взагалі можливо. Ми з вами це зробили», — сказав Петро Порошенко. І підкреслив, що цей закон підтримує державний статус української мови, забезпечує конституційне право громадян України говорити рідною мовою і чути її в публічному просторі: «Це право реалізуватиметься відповідно до європейських моделей мовної політики».

Глава держави наголосив, що робота над законом тривала не один рік, відбулася дуже широка дискусія по всій Україні і за її межами, у багатьох питаннях знайдено розумний компроміс, а підготовка до другого читання тривала кілька тижнів пленарної роботи Верховної Ради. «Дуже правильним було рішення керівництва Парламенту так побудувати графік роботи над законопроектом, щоби і фінальне голосування, і підписання Президентом відбулися вже після президентських виборів».

«Так і сталося — після 21 квітня (закон ухвалено ВРУ та підписано Президентом — ред.). Це наочний доказ того, що цей закон для нас не був предметом політичної кон'юнктури. Це питання державотворення», — зазначив Петро Порошенко і додав, що документ вивірено настільки, щоби жодна політична сила не мала підстав ініціювати його перегляд. Він нагадав про високий рівень підтримки закону у Верховній Раді у 278 народних депутатів, які віддали свій голос за документ.

«Це яскраве свідчення того, що закон об'єднує українське суспільство, об'єднує державу, а не навпаки, як нас лякали з боку Москви і Кремля, і з боку п'ятої колонії», — наголосив Президент. Він додав, що за закон голосували і влада, і опозиція, всі політичні сили, які не озирються на Москву.

«Це дозволяє прогнозувати нашому закону дуже довге життя. Сподіваюся, що і нова влада, уважно вивчивши текст закону, підтримає і його дух, і його букву», — наголосив Петро Порошенко.

Він підкреслив, що «закиди, ніби цей закон применшує права іншомовних громадян, є абсолютно безпідставними», та зауважив, що для цих громадян діє закон про мови національних меншин, а Конституція України захищає їхні права.

«Закон є лише стимулюючим та мотивуючим. Його розробляли, обговорювали та ухвалювали за обставин, коли країна-агресор зробила гуманітарну політику одним із ключових елементів своєї російської експансії. А отже, питання не лише в тому чи тому способі комунікації. Питання в українських змістах. А вони можуть бути найкраще донесені саме українською мовою», — наголосив Президент і навіть слова української письменниці Оксани Забужко: «Мова — далеко не тільки «засіб спілкування», тобто передачі «вже готових думок», як нас усіх учили в імперській школі. Значно серйозніша її місія — бути способом народження тих думок: коли «нема мови», людині просто «нема чим думати»».

Не можна применшувати консолідуючу роль української мови в розбудові політичної нації

Президент України Петро Порошенко наголошує, що українська мова є основою української ідентичності та фундаментом української державності: «Подивіться, яка красива українська мова. Українська мова, яка сотні років об'єднує нас, виокремлює з-поміж інших народів. Українська мова, яка формує нашу культурну та духовну самобутність, задає світоглядні та моральні орієнтири».

Петро Порошенко підкреслив: «Мова є основою нашої ідентичності. Мова є фундаментом нашої української державності. Будь-яка пропозиція винести мову за дужки державного будівництва — це означає демонтувати саму українську державність... І нам аж ніяк не можна применшувати її консолідуючу роль у розбудові політичної української нації».

За його словами, не випадково з'явилася конституційна норма, відповідно до якої українська мова є державною мовою в Україні: «Століттями Москва, Петербург і знову Москва утискали, забороняли, намагалися викоринити українську мову. Таким був головний напрям колонізації України з боку Російської імперії. І навіть в часи незалежності тривала російська окупація українського інформаційного простору, така ж небезпечна, як і воєнна окупація».

Закінчення на стор. 3

Сесія Головної ради

Центральне правління ГО ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка повідомляє, що 24 травня 2019 року об 11.00 у Національній спілці письменників України (вул. Банкова, 2) відбудеться сесія Головної ради товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка.

Порядок денний:

1. Про нову політичну ситуацію в Україні після виборів Президента України.
2. Про відзначення 30-річчя відновлення Товариства «Просвіта» та Народного Руху України.
3. Про зміни до Статуту ГО «ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка».
4. Про розробку комплексного плану функціонування української державної мови до 2028 року.

ОГІНКОВІ ДЗВОНИ ПО ВСІЙ УКРАЇНІ

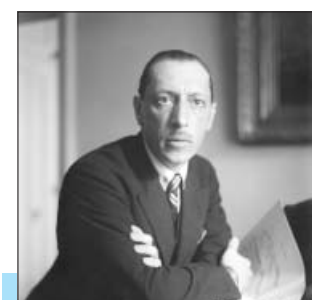
4

КОЛИ ДІЗНАЄМОСЯ ЗАСЕКРЕЧЕНУ ПРАВДУ?

8-9

МАЄ БУТИ ОДНА БАТЬКІВЩИНА

10-11

Що нам каже новий Президент України?

Осип ЯКИМЧУК

Впевнений, що саме так — часом Зеленського — за кілька років термін його правління буде названо в українській історії, незалежно чи буде успішним його президентство, чи ні. Річ у тім, що Зеленський прийшов до влади не шляхом діалогу з опонентами про перспективу України, а шляхом тотального зомбування суспільства, шоу-демонстрацій та нехтування законом визначених процедур. Сприйнята суспільством така форма боротьби за президентський мандат вплинула на його ультимативну форму спілкування з суб'єктами українського політичного процесу.

Увесь український світ був шокований ультимативним домаганням Володимира Зеленського від парламенту, аби дату інавгурації призначити на неділю 19 травня. Згідно з Указом Президента від 21 травня 2007 року, було встановлено День пам'яті жертв політичних репресій, який відзначається у третю неділю травня, з метою привернення уваги суспільства до трагічних подій в історії України, викликаних насильницьким впровадженням комуністичної ідеології. Цьогоріч третя неділя травня це 19 травня. Тому парламент відхилив запропоновану В. Зеленським дату, що викликало незадоволення і новообраного президента, і людей з його виборчого штабу.

Хоч під час перших консультацій з приводу дати інавгурації В. Зеленський навіть готовий був погодитися на 28 травня, проте після репліки Дмитра Разумкова наполягав на запропонованій ним даті. Доводив, що День пам'яті ніяк не суперечить проведенню інавгурації. Твердив, що вже запрошені іноземні гості. Хоч гостей запрошує не особисто президент, який складає присягу, а держава в особі МЗС.

Отже, не в гостях тут справа. Люди, які трішки знають середовище В. Зеленського, кажуть, що наполягання на 19 травня якимось чином пов'язане з його вірою у магічність чисел. Цим чомусь дуже захоплювалися усі диктатори. І коли власне “его” ставиться вище святих цінностей нації, таких, як пам'ять про “скошений” більшовизмом цвіт народу, то це або крайня неповага до нації, або початок диктатури. Від простих гасел, які запалюють маси, поєднаних і показовою демонстрацією сили волі, починаються диктаторські режими. Чи оминє Україну ця чаша? Це було головне питання, відповідь на яке я сподівався отримати під час інавгураційної промови нового президента. На жаль, не отримав!

Думаю, що і численні закордонні гості, котрі прибули 20 квітня до Києва на інавгурацію нового Президента України, не так засвідчували повагу до нового політика, як повагу до України, передусім очікували відповіді: чи буде збережено європейський курс України. Чи отримали її — не відомо.

На рівні президентів на цій події, значення якої виходить за національні межі, було представлено 5 держав — Грузію, Естонську Республіку, Латвійську Республіку, Литовську Республіку, Угорщину. Туреччину представляв віце-президент Турецької республіки. Польщу представляли дві особи: керівник канцелярії Президента Республіки Польща та міністр закордонних справ цієї країни. Німеччину представляв колишній Президент. Інші країни (загалом 28) були представлені керівниками парламентів (або їх заступниками), віце-прем'єрами, міністрами, спеціальними представниками, послами.

Усе це свідчення високого авторитету України, який після ганьби Януковича виборили президент Петро Порошенко та міністр закордонних справ України Павло Клімкін, та великого значення України у системі європейської безпеки. Це своєрідний аванс новому президенту, від якого світові партнери поки ще не знають чого очікувати.

З 20 травня 2019 року в нашій державі почався новий відлік часу — часу Володимира Зеленського. Йдеться про вступ на посаду нового Президента України, обраного 21 квітня.

В інавгураційній промові він по суті нічого не сказав про шляхи реалізації курсу європейської інтеграції. Його суто мітингова фраза “Ми обрали шлях до Європи, але Європа — не десь там. Європа ось тут (у голові — *ред.*)” не дає ніякої відповіді на кардинальне питання дня: як поглиблювати європейську інтеграцію при щоденній протидії Росії? Подібних фраз за останні 30 років українці чули тисячі. Проте від них процес інтеграції не ставав активнішим.

Не внесла ясності й фраза про європейську інтеграцію у вітальному слові Президента України на урочистому прийомі для глав іноземних делегацій з нагоди вступу його на посаду: “Намагатимось робити все, щоб і в європейській сім'ї, і у великій світовій родині Україна була не надокучливим далеким родичем, який усіх розчаровує, а стала надійною сестрою, якою всі пишатимуться! І щоб “Слава Україні!” лунало не тільки у нас, а й у усьому світі!”

Звучить це, може, і пафосно, але є суворора реальність, яка дуже швидко зіб'є цей пафос. Глава Служби безпеки України Василь Грицак у поданому на ім'я президента В. Зеленського рапорті про відставку написав: “Буду відвертим перед українцями: свій рапорт написав із важким серцем. Так само, як всі інші, переживаю за майбутнє Служби і держави, бачу, як піднімає голову проросійський реваншизм в Україні”.

Видимими симптомами активізації проросійського реваншизму в Україні є повернення в Україну одіозних політичних віткачів Андрія Портнова та Олександра Онищенко. Заступник глави Адміністрації президента часів Віктора Януковича Портнов уже встиг заявити, що подав до Державного бюро розслідувань заяву про вчинення “злочину” п'ятим президентом України Петром Порошенком. Обіцяє такі ж заяви і щодо людей з оточення экс-президента. Аналітики вважають, що такі позови (а може, й вирок) нині вигідні середовищу, яке Володимир Зеленський хоче привести до української політики, проте у далекій перспективі вони матимуть катастрофічні наслідки для цієї команди...

Не лише я сподівався, що демагогія виборчої кампанії — вже закрита сторінка. У народі є приказка: велике бачиться здалеку. Побачена здалеку, з-за кордону, інавгурація 6-го президента України та його інавгураційна промова викликала неприховану тривогу в закордонних українських середовищах, про що вони пишуть у соціальних мережах. Знаковим вважаю коментар журналістки й української волонтерки з Варшави Єви Почтар (Ewa Pocztar), яка організовує у Польщі волонтерську допомогу українським захисникам східних меж європейської цивілізації.

Цитую її коментар: “Дивилася у телебаченні інавгурацію нового Президента України. Перший висновок від почутого: в умовах війни з Росією президент повинен бути гарантом стабільності. Але не є! Навіщо ж у державі президент і головнокомандувач, який сіє хаос? Напрошується риторичне запитання: кому це до вподоби?”

Здавалося, наче цей виступ — не слово глави великої європейської держави, а черговий ролик артиста Зеленського. До речі, він навіть добре не вивчив тексту, бо зазірав у листок. Його промова сповнена негативних емоцій, наче розрахована на парламентські вибори. Він та його оточення добре знають, що час працює проти них. Електорат врешті-решт зрозуміє, що не можна виконати обіцянок, зокрема тих, які не лежать у компетенції президента. Мабуть, тому я побачила у тому тек-

сті стільки мови ненависті, відкликаної до найнижчих інстинктів.

Мені особисто сподобався заклик до українців світу про набуття ними громадянства України, заклик, аби діаспора приєдналася до будівництва української держави. Але це не новина, не кажу вже про згадку про Ізраїль. Про це кілька місяців тому говорив президент Петро Порошенко наприкінці його президентства. Зокрема в Любліні, під час зустрічі з українською громадськістю в Польщі. Однак, щоб українці відгукнулися на таке звернення, потрібна довіра. Західна діаспора Зеленському не вірить. Під час інавгурації він не тільки не зміцнив своєї позиції. А навпаки — погіршив справу. Боже, Україну збережи!”

Мене також вразили підмічені Є. Почтар негативні емоції В. Зеленського у стилі 95-квартилу, які він відніс до розряду очікувань його виборців, повністю нехтуючи українськими інтересами, найголовніший із яких нині — стабільність. Замість пошуку шляхів для їхнього досягнення лунали неприховані образи на адресу усіх, хто будував Україну від дня відновлення її незалежності. Мовляв, системі політики за 28 років створили країну можливостей (...) “відкатів”, “потоків”, “дерібанів”. Нині дуже легко знаходять ґрунт заяви, що треба їх усіх “садити”. Однак від перенасичення популізмом втомлюється навіть спрагла видовищ чернь. А її бунт, як свідчить історія, буває безпощадним.

Не менше від розпалювання негативних емоцій мене шокували чужомовні вкраплення В. Зеленського в його промові. І його не зовсім зрозуміла, проте двічі нагороджена оплесками частини залу, реакція на зауваження з цього приводу депутата Олега Ляшка: “Так, дуже дякую. Дякую, що ви продовжуєте ділити людей, пане Ляшко. Бо українець...” Це дає підстави для побоювання, що в імплементації закону про функціонування української мови як державної Україну може чекати мовний регрес на зразок того, що сталося, коли далекого 1994 року Леонід Кучма в інавгураційній промові заявив про російську як “офіційну мову”.

А заява Володимира Зеленського про розпуск парламенту на тлі натяку, що йому не дали провести інавгурацію у день, коли він про це просив (а це був день поминання жертв політичних репресій!) також нічого доброго не віщує українцям. Конфронтація до добра ніколи не доводила. Тим паче, коли в діях певних людей читається мстивість. Так у житті ведеться, що коли хтось починає діяльність з конфронтації, погано закінчує...

Шостий Президент України сказав, що його дотеперішня місія (насправді — не місія, а дуже великий бізнес, як видно з оприлюдненої 20 травня декларації про багатомільйонні статки актора Зеленського) полягала в тому, щоб українці усміхалися. Однак не всі здатні сміятися, коли людину зневажають. Хоча продемонстровану вже у перший день президентства зневагу до законодавчого органу голова Верховної Ради Андрій Парубій підсумував коротко: “було весело”...

Однак не тільки у мітингових випадках проти парламенту і проти уряду, як головних інститутів функціонування держави, думаючи українці побачили зневагу до себе. Вона виразно прочитувалося в тому, що у потоці популізму в інавгураційній промові (насправді це був набір простих гасел, які використовуються у соціальних мережах) поза увагою залишилися прописані у Конституції обов'язки Президента України. Однак маленька фраза, зафіксована в оприлюдненій на сайті Президента України інавгураційній промові: “Це кажу не я, а народ України” (у стенограмі Верховної Ради вона звучить по-іншому!) — вказує, що не закон, а “воля народу” буде первинною у діяльності нинішнього гаранта Конституції. Не без підстав з'явилася фраза, що не обраний народом президент, а кожен з народу несе відповідальність за ситуацію в країні.

У промові ані словом не було сказано про Росію як про окупанта, про загрози, які вона несе українцям. Заява “не ми починали війну” на тлі риторики з виборчої кампанії, що влада зацікавлена у війні, дає підстави припускати, що тут буде багато демагогії.

Перший заступник голови Верховної Ради Ірина Герашенко звернула увагу, що у промові нового президента не прозвучали слова Революція гідності, РФ, ЄС, НАТО, перемога. Вона вважає це показовим моментом.

Тому після інавгурації українці з навіть більшою тривогою, ніж до неї, дивляться у завтрашній день. Що він нам принесе? Особливо це запитання актуальне на тлі самовпевнених заяв Азарова про його повернення до влади в Україні!

Багато людей коментують зафіксований телебаченням факт, як вручене головою ЦВК Володимиру Зеленському посвідчення Президента України, невдало покладене ним особисто на подушечку, яку ніс один із солдатів, впало.

Щось подібне у нашій історії вже було. Коли інавгурувався Янукович, то перед ним зачинилися двері сесійної зали. Одні це вважали не вартою уваги випадковістю, інші знаком. Як виявилось — Янукович змушений був не просто піти, а тікати.

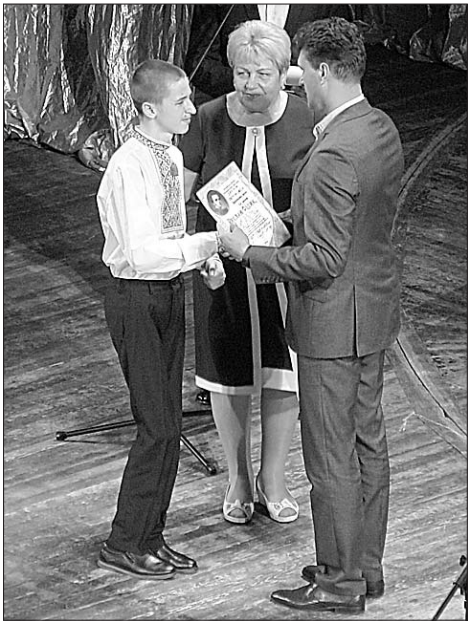
Українська — мова любові!

Меценати вручали свої премії переможцям та призерам популярного й престижного мовного марафону. Серед добродійців чимало відомих людей, які заснували свої іменні премії, серед них — Ірина Фаріон, Юлія Тимошенко, Богдан Бенюк, Руслан Кошулинський, Павло Мовчан, Любов Голота, головний і незмінний меценат конкурсу впродовж 18 років — фармацевтична фірма “Дарниця” (президент наглядової ради — Володимир Загорій); закордонні меценати мовного марафону — Союз українок Австралії та Фондація імені Багряного.

Перед присутніми виступили громадські діячі, письменники, народні депутати й меценати. Пропонуємо увазі читачів “СП” уривки з їхніх виступів.

Володимир ЗАГОРІЙ, президент Ліги українських меценатів, голова наглядової ради фармацевтичної фірми “Дарниця”:

— Дуже приємно сьогодні відчувати себе на своїй землі по-справжньому українською людиною. В історії розвитку людства, історії розвитку цивілізації завжди були цінності. І мова серед них займала

перші позиції. Ми повинні сьогодні розуміти: якщо через негаразди, через непорозуміння починає зникати рідна мова, починає зникати цей народ. Мова перетворюється на якусь наріччя, діалект. Ви знаєте історію Вавилону, Єгипту, ацтеків.

Ми повинні пишатися, що проведення цього конкурсу 2019 року є однією з історичних подій. Ще раз дякую від вашого імені, від імені Ліги українських меценатів, від усіх українців нашим політикам і Президенту, що був підписаний і через два місяці почне діяти Закон України “Про функціонування української мови як державної”. Це перемога.

Ми нація вічна, яка ніколи не зникне. Ми любимо свою мову. Любимо один одного.

Михайло СЛАБОШПИЦЬКИЙ, виконавчий директор Ліги українських меценатів, голова Координаційної ради конкурсу:

— Я мав би тут довго оприлюднювати вітання, які ми отримали сьогодні. Починаючи від Світового Конгресу українців, Союзу українок Австралії і багатьох інших українських організацій світу.

Діаспора дуже збентежена ситуацією з українською мовою в материковій Україні. Попереду в нас довга дорога. І це буде непростий процес утвердження української мови в українській державі. Від кожного з нас залежить мовна ситуація в Україні. І я певен, що ми переможемо.

Хочу сказати найкращі подячні слова Сумщині, керівнику департаменту освіти Сумської ОДА Вікторії Гробовій. Настільки блискуче було організовано відкриття XIX конкурсу української мови ім. Петра Яценка. І я не заздрю київським освітянам, оскільки планку Суми поставили досить високо. А тепер йтиметься про честь освітян столиці, яку треба буде довести.

Павло ГРИЦЕНКО, голова журі конкурсу, директор Інституту української мови НАНУ:

— Вітаю всіх переможців. Усіх тих, хто

У Національному академічному драматичному театрі ім. Івана Франка відбулися вчорашні з приводу завершення XIX Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яценка (організатори його — Ліга українських меценатів і Міністерство освіти і науки України).

матиме і не матиме дипломи. Ви всі перемогли, бо доклали зусиль до глибшого пізнання української мови. Ви відкрили своє серце українській мові, і українська мова вам обов'язково віддячить. Вона вас підніме, дасть вам сил, і в цьому значенні нашої мови.

А те, що ми зібралися наступного дня після підписання вже ухваленого закону про державний статус української мови — свідчення того, що ми вже державники у своїй державі, і це символічно.

Я переконаний: хоч би скільки ми говорили, що українська мова не розділяється, ми трішки лукавимо. Тому що вона відділяється нечисть від чистого, зерно від половини. І той, хто не в українській мові, — не з нашого поля. І чим швидше він це зрозуміє, тим швидше стане в наш ряди.

Я переконаний, що присутній тут заступник міністра освіти і науки України донесе до Лілії Гриневич і до всього апарату міністерства одну просту думку. Той крок, що здійснило Міністерство освіти і науки України попереднього складу, знищивши практично українську мову в університетах на неспеціальних факультетах крім філологічного, вчинило злочин. Цей злочин треба виправити.

Російська держава, щоб насаджувати російську мову, фінансувала викладачів російської мови. Чому б нашим учителям української не мати цю доплату, адже вони працюють у складних умовах. Новий закон дає підстави сподіватися, що матимемо саме таке ставлення до української мови. Ми маємо по-справжньому шанувати нашого вчителя мови.

Напишіть кожен великими літерами у своїй оселі: “Чия мова — того держава!” Буде українська мова — буде українська держава; буде двомовність — не буде ніякої держави; буде російська мова — буде малоросійський паханат при кремлівському каганаті.

Ми радіємо, що вже вдев'ятнадцяте відбувається конкурс ім. Петра Яценка. Але повинні відзвітувати собі, що того, що ми робимо сьогодні, замало. Попереду щоденна величезна робота.

Іван МАЛКОВИЧ, директор видавництва “А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА”:

— Приємно виступати перед українцями, які перемагають. Завжди бажаю переможцям конкурсу ім. Петра Яценка бути успішними у житті. Бо часто ті, хто пов'язує своє життя з українською мовою, з українською справою, не розкошують.

Я бажаю, щоб ви мали і духовні розкоші, і почувалися заможними у своїй країні з того, що ви пропагуватимете і обстоюватимете українську мову. Володимир Сосюра колись сказав: “Там, де живе українська мова, живе український народ”. Я думаю, що це найкраща формула. Сподіватимемося, що закон про функціонування української мови як державної в цьому допомагатиме.

Наша абетка має одну дивовижну особливість. Вона розпочинається з Ангела, а закінчується Янголом. Але Ангелові і Янголові важко самим обороняти українську мову. Ви є тими, хто допомагає їм це робити. Будьте у цьому завжди успішними.

Руслан КОШУЛИНСЬКИЙ, заступник голови, голова секретаріату Всеукраїнського об'єднання “Свобода”:

— Маю честь сьогодні від імені Ірини Фаріон вручити премію ім. Олени Пчілки.

Олена Пчілка подарувала українцям слова “променистий” і “палкий”. Сьогодні ми вітаємо переможців. А слово “переможець” також подарувала О. Пчілка. Вона першою з українців публічно розкрила велику таїну нашої української вишиванки. Саме Олена Пчілка означила, чим для нас є мистецтво.

Отож, шановні українці, ставаймо великими, гарними, мужніми, незламними, палкими бджілками українського рою, українського роду! Маю за честь вручити премію імені великої українки — Олени Пчілки.

Михайло СИДОРЖЕВСЬКИЙ, голова НСПУ:

— Від імені НСПУ вітаю всіх із сьогоднішнім дійством, з сьогоднішнім святом, поважною церемонією вручення нагород переможцям конкурсу ім. Петра Яценка. Через конкурс пройшло більше мільйона учасників — школярів і студентів. Це своєрідна масштабна творча майстерня. Молоді люди, які брали і беруть участь у цьому конкурсі, — це інвестиція в майбутнє України. Тому що XXI століття диктує нові правила гри, нові формати.

Ухвалення і підписання закону про державність української мови є перемогою, святом. Це черговий етап нашого становлення, нашого шляху до української України. Молодь — учасники цього конкурсу — це майбутнє покоління, які будуть імплементувати цей закон. Молоді люди, які пройшли через любов до української мови, українського слова до української поезії, української культури, до української духовності — це національний скарб. Духовність, культура, мова, віра, історія, традиції — це імунна система державного організму, нації, яка дозволить зберегти Україну. Без цього ми втратимо і націю, і державу.

Сумщина, котра торік відкривала в себе дев'ятнадцятий Конкурс, передала естафету Києву, який починатиме вже двадцятий.

— Така ж хвилююча атмосфера була рік тому, коли приймали конкурс, — зізналася **Вікторія ГРОБОВА, директор Департаменту освіти і науки Сумської ОДА.** — Тоді виникли думки, як це буде. Хвилювалися.

Але ми перейнялися цим. Слава, що такий конкурс є. Дуже дякую за ту високу честь, яку нам надали, — провести на Сумщині XIX конкурс ім. Петра Яценка. Такі потужні заходи, потужні конкурси тримаються на особистостях, енергії, оптимізмі кожного. Нехай конкурс живе!

Серед переможців конкурсу: Ястреб Антоніна, Туржанська Дарина, Іванюк Меліса, Рослик Єгор, Соломка Олександра, Лесюк Галина, Галамай Яна, Грибачова Марта, Біла Лілія, Коновал Анастасія, Плешкан Іванна, Бережна Анастасія, Груша Анастасія, Біла Андріана, які були нагороджені президентською стипендією. Також перше місце вибороли Хомчук Микола, Карпенко Вероні-

ка і Думчикова Тетяна. Премію голови ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка Павла Мовчана отримала Мандрик Антоніна, учениця 4 класу Горішньошеровецької загальноосвітньої школи I—III ступенів Заставнівського району Чернівецької області, премію голови редколегії газети “Слово Просвіти” Любові Голоти — Петrenchенко Євгенія, учениця 5 класу Кнівської гімназії імені Івана Франка Кнівської міськради Черкаської області.

Власн. інф.

Наша мова безсмертна, як безсмертна українська душа

Закінчення. Початок на стор. 1

Петро Порошенко підкреслив, що вправляти ситуацію довелося, починаючи з 2014 року: “Я пишаюся тим, що протягом п'яти років мого президентства ми проводили дуже виважену, стриману, але чітку і послідовну політику відродження української мови. Політику зміцнення її позицій у всіх сферах публічного життя... Саме за ці роки наша українська мова посила, нарешті, гідне місце на українському телебаченні, українському радію, в українському книговидавничій та відродженому національному кінематографі”.

Водночас він наголосив, що ці рішення жодним чином не порушують права носіїв інших мов. “Бо українська мова — це про українську мову, а не про утиски національних меншин. Що особливо приємно, за ці роки істотно зріс престиж української мови. Знаєте, такий драйв — українською розмовляти стало модно. І ті учні і студенти, які сидять зараз у цьому залі, є яскравим тому підтвердженням. Конкурси з української мови стали найбільш престижними. І переможці є дуже достойними людьми”, — зауважив Петро Порошенко.

Українське суспільство має запит саме на український культурний продукт

“Добровільне перевиконання радіостанціями мовних квот свідчить про те, що їх запровадження повністю відповідає запитам українського суспільства на культурний продукт українською мовою”, — сказав Президент України Петро Порошенко.

Він нагадав про рішення щодо запровадження квот на українськомовний продукт на радію, телебаченні, у книговидавничстві: “Найвиразніші зміни відбуваються в медійному просторі завдяки запровадженню мовних квот”.

“Я не втомлююся нагадувати, які стріли і каміння летіли в мене, мовляв, Порошенко, пропонуючи запровадження мовних квот, обмежує, утискає свободу слова, заважає книговидавничій, кіновиробничій, перешкоджає українському радію і телебаченню, бо, на їхню думку, це неформат, що, українські пісні, кіно не будуть дивитися і слухати. Ба більше — у нас ще й немає українських пісень”, — зазначив Глава держави.

Потужна відповідь суспільства, яке вимогливо поставилося до необхідності розширення українськомовного контенту у медіапросторі та культурному середовищі, створило необхідне підґрунтя для покращення ситуації з застосуванням української мови.

“Обсяги ведення передач на радіостанціях державною мовою в ефірі загальнонаціональних мовників становлять понад 89%. Нагадаю, квота була 60%. Без будь-якого тиску з боку держави. А українськомовних пісень в ефірі вже зараз перевищує 57%. Наголошую, квота була 35%. А 2013 року до запровадження квот частка українських пісень складала 5%. 5% і майже 60% — це та відстань, яку ми подолали за п'ять років”, — сказав він.

“Поступово зростає частка книг, які видають українською мовою. Читач сам з року в рік дедалі більше обирає українськомовний продукт і платить за нього з власної кишені. І кожен з вас може в цьому переконатися, відвідавши Львівський форум чи Київський арсенал. І сьогодні вже не бути на Книжковому арсеналі, на Львівському форумі теж якось не драйвово, не модно. Єдине, що йдеш звідти переважаний українськими книжками. Якісними, фантастичними, які просто не можеш не купити”, — зазначив Петро Порошенко.

За його словами, української стає більше і у виробничстві телепродукту. Зокрема, зростає кількість серіалів, створених в Україні і українською мовою, на українську тематику. “І це надзвичайно важливо, оскільки не лише елітарні твори формують культурну матрицю. Можливо, навіть передусім — інформаційний товар, спрямований на масового споживача”, — підсумував він.

3 сайту president.gov.ua

Корифей української медієвістики

Микола СУЛИМА

Він народився 31 травня 1919 р. в селі Озера Бородянського району Київської області. Батько був рахівником кооперації. 1937 р. Леонід Махновець закінчив 54-ту київську школу і вступив до Київського університету на українське відділення філологічного факультету. Друга світова війна перервала навчання на четвертому курсі. Юнак опиняється на окупованій території, якийсь час працює робітником на залізничній станції Глухівці, що на Вінниччині (ця сторінка біографії в радянські часи, очевидно, не раз ставилася на карб Л. Є. Махновця — йому навіть довелося брати довідку з Глухівської сільської ради, яка засвідчує, що він під час окупації лишень кілька місяців працював на залізниці, а з приходом Червоної армії був мобілізований і опинився на фронті).

У листку з обліку кадрів, у графі про перебування за кордоном, Л. Є. Махновець пише, що був у Польщі, Чехословаччині та Німеччині у складі радянських полків I та IV українських фронтів підпирив гори Угорщині, заступав ворогові путь, зачиняв Дунаю ворота, стріляв ворогів поганих. Про хоробрість і відвагу солдата Махновця свідчили два ордени “За отвагу” та інші нагороди.

Після закінчення війни Л. Є. Махновець повертається в студентські аудиторії і 1947 р. здобуває вищу філологічну освіту. Якийсь час він викладає у Ржищівському педучилищі, а в 1947 р., маючи гарну характеристику цього навчального закладу, вступає до аспірантури Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР, яку закінчує 1950 р. Після цього кілька років працює у Київському музеї Т. Г. Шевченка, який тоді входив до складу Академії наук. Уже тут Л. Махновець завершував роботу над кандидатською дисертацією “Іван Франко як дослідник оригінальної української літератури XVI—XVIII ст. ст.”. Його науковим керівником був член-кореспондент АН УРСР С. І. Маслов, який упродовж 1939—1950 рр. завідував відділом давньої української літератури Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР. Важливо, що кандидатські іспити з української літератури у Л. Є. Махновця приймали М. К. Гудзій, С. І. Маслов, О. А. Назаревський та Д. В. Чалий. Він їх склав на “відмінно”.

1950 р. починає друкувати свої наукові праці — за темою кандидатської дисертації, про Т. Г. Шевченка (у його доробку є навіть реалізований науково-популярний фільм “Тарас Шевченко — художник”, написаний у співавторстві з К. Дорошенко; 1954). Він також перекладає сучасною українською мовою твори українських письменників XVII—XVIII ст. У 1950-х рр. з’являються перші публікації Л. Є. Махновця, пов’язані зі “Словом о полку Ігоревім”.

У 1955 р. повертається до Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР — із дозволом виконувати обов’язки консультанта музею Т. Г. Шевченка.

1957-м роком датуються перші розділи, написані Л. Є. Махновцем для восьмитомної історії української літератури, над якою розпочинає працювати колектив Інституту літератури. 1956 р. до Інституту приходить В. І. Крעותень, В. П. Колосова, 1958-го — Я. І. Дзира й О. В. Мишанич. Ці молоді науковці потрапили під опіку М. К. Гудзія, тодішнього завідувача відділу давньої української літератури, та О. І. Білецького, директора Інституту літератури. Як згадує О. В. Мишанич, “так з ініціативи О. Білецького і М. Гудзія було створено невеличкий колектив відділу давньої української літератури під керівництвом акад. М. Гудзія,

У цій ювілейній статті, звичайно ж, важко буде оминати “словесь трудних пов’єстий”. Проте важливішим є те, що ми можемо таким князям науки, як Леонід Єфремович Махновець, на повен голос “славу рокотати”, славу заслужену, підтверджену невтомною працею і працями, які прикрашають полиці бібліотек, які вивчають нові покоління філологів, відомі не лише в Україні, а й у світі.

який упродовж другої половини ХХ ст. вивів дослідження давньої української літератури на сучасний рівень”.

Проте після смерті О. І. Білецького в 1961 р., коли Інститут літератури очолив М. З. Шамота, в житті Л. Є. Махновця настав темний період. Неприязне ставлення до свого попередника новий очільник академічної установи переніс на його учнів, насамперед на Л. Є. Махновця та В. І. Крעותню, які не приховували свого ставлення до псевдонауки, втілення якої були глибокодумні писання про соціалістичний реалізм. Та не зважаючи на несприятливі для роботи умови, вони продовжують роботу над розділами “Історії української літератури”, а Л. Є. Махновець, у доробку якого вже є упорядковані збірники “Давній український гумор і сатира” (1959), “Українські інтермедії XVII—XVIII ст.” (1960), перший том п’ятитомного біобібліографічного словника “Українські письменники” (1960), видання, яким і досі користуються медієвісти, — подає на захист докторську дисертацію “Гумор і сатира української прози XVI—XVIII ст.”, яка разом зі збірником “Давній український гумор і сатира” охопила оригінальну й яскраву сторінку давньої української літератури. Захист докторської дисертації Л. Є. Махновця, як свідчить оголошення в газеті “Радянська Україна”, відбувся 2 червня 1965 р. Опонентами на захисті дисертаційного дослідження Л. Є. Махновця були Є. С. Шабліовський, О. І. Дей та М. І. Марченко.

О. В. Мишанич, відгукуючись на докторську монографію Л. Є. Махновця “Гумор і сатира української прози XVI—XVIII століть”, підкреслював, що вона “кладає край хибним уявленням про давню українську літературу як літературу схоластичну, відірвану від життя народу. Провідну ідею дослідження можна визначити словами: література і життя народу. Автор переконливо довів, що українська література XVI—XVIII ст. на повний голос ставила питання: бути чи не бути українському народові, спрямувала своє гостре слово на захист його соціальних і релігійних прав. Цим вона заслуговує на увагу і влчність нащадків”.

1967 р. побачив світ перший том “Історії української літератури” у 8-ми томах, присвячений давній літературі XI—першої половини XVIII ст., написаний В. П. Колосовою, В. І. Крעותнем, Л. Є. Махновцем та О. В. Мишаничем, відповідальним редактором якого був Л. Є. Махновець. Того ж року з’явився другий том, кілька розділів до якого написав Л. Є. Махновець. Ніщо, здавалося б, не віщувало бід: Л. Є. Махновець — автор і відповідальний редактор одного з томів “Історії української літератури”, член редколегії цього престижного видання, знавець “Слова о полку Ігоревім”, автор кількох монографій, упорядник низки збірників, великої кількості статей, присвячених давній українській літературі... І все ж, як сказано в улюбленому Л. Є. Махновцем “Слові о полку Ігоревім”, “уже снеслася хула на хвалу, уже тресну нужда на волю”. 1972 р. побачила світ книжка Леоніда Махновця “Григорій Сковорода. Біографія”. О. В. Мишанич, рецензуючи рукопис цієї книжки, вказував на її оригінальність, дослідницький характер багатьох фактів, підтверджених документами, її наукову глибину. В рецензії, як позитивну особливість книжки, написаної з любов’ю до Г. Сковороди, виділено

стиль Л. Є. Махновця, який робить читача активним учасником пошуків, коли автор щедро ділиться з ним, як він дійшов до тих чи тих висновків.

На книжку відгукнулися поважні вчені Є. С. Шабліовський, П. П. Охріменко. Проте з нею ознайомилися й інші читачі. Їх не цікавили сторінки, написані з любов’ю до мислителя й поета, їх насторожили висловлювання вченого про російську царицю: він, вихований на текстах Т. Г. Шевченка про душительку України, відверто називав її німфоманкою, жорстокою інтриганкою, яка не зупинилася навіть перед убивством свого чоловіка Петра III, що вже казати про знищення Запорізької Січі? Жалісливим очільникам Інституту літератури раптом стало шкода жорстокої цариці, отож вони звинуватили Л. Є. Махновця в буржуазному націоналізмі та інших гріхах. До звинувачень додався виступ ученого на VII з’їзді славістів із доповіддю “Принципи періодизації східнослов’янських літератур”, а також участь у колективній монографії “Художність у давній українській літературі”, рукопис якої було відкликано з видавництва “Наукова думка”. Ще кільканадцять років тому М. К. Гудзій писав про Л. Є. Махновця як про активного учасника культурно-громадської роботи, заступника голови місцевому, тепер же, як свідчить характеристика за 1973 р., учасник конкурсу на заміщення вакантної посади старшого наукового співробітника Л. Є. Махновець постав людиною, яка систематично ухилилася і не брала участі в громадській роботі і виявила “теоретичну незрілість”, “серйозні ідейно-методологічні помилки”, отож до конкурсу на заміщення вакантної посади старшого наукового співробітника не може бути допущеною. На Вченій раді Інституту під час таємного голосування двоє членів ради проголосували за обрання Л. Є. Махновця на посаду старшого наукового співробітника, проти — шістьнадцять, один бюлетень був не дійсним. 8 червня 1973 р. Леоніда Махновця було звільнено з Інституту літератури.

Ця справа набула міжнародного розголосу. Стало відомо, що Гарвардський університет виявив бажання запросити вченого на роботу. Щоб зберегти обличчя, радянська влада дозволила Л. Є. Махновцю працювати в Інституті археології АН УРСР.

Інша людина, коли б вона опинилася в подібній ситуації, опустила б руки, впала в депресію. І було від чого, коли врахувати атмосферу, яка панувала в Україні в 1970-х рр. Проте Л. Махновець не зламався. 1989 р. на суд громадськості він виносить дві фундаментальні праці: “Літопис руський” (вид-во “Дніпро”; книжку підписано до друку 16 серпня 1988 р.) та “Про автора “Слова о полку Ігоревім” (вид-во Київського університету; монографію підписано до друку 27 вересня 1989 р.).

Над монографією “Про автора “Слова о полку Ігоревім”, як знімається Л. Є. Махновець, він розпочав працювати 26 травня 1984 р., коли прочитав роман-есе Володимира Чивіліхіна “Пам’ять”, опублікований у часописі “Наш сучасник”. Як відомо, російський письменник доводив, що “Слово” написано самим Ігорем. Л. Є. Махновець висуває свою версію. На його думку, цей видатний твір написав Володимир Ярославович, син Ярослава Осмомисла, брат Ярославни, дружини князя Ігоря.

Махновець присвятив роботі над книжкою про автора “Слова” майже п’ять років. Насправді ж, як свідчать дати під ритмічним перекладом пам’ятки, нею він почав займатися ще з 1951 р. Праця ж про автора “Слова” — це лишень вершечок айсберга.

Основна цінність праці Л. Є. Махновця полягає в граничному оголенні власне процесу мислення вченого-медієвіста. Він знову, як і в біографії Г. С. Сковороди, раз по раз знімається, коли, за яких обставин до нього прийшла та чи та думка, викладає огром аргументів. Перед нами постає в усій привабливості вчений, який відверто розповідає про те, як народжується ідея, як вона обростає фактами, як з’являються сумніви і як вони розвіюються.

“Літопис руський” — ще один вияв інтелектуальних можливостей Л. Є. Махновця. Як свідчить вступне слово “Від перекладача”, він працював над “Літописом руським” впродовж 1951—1988 рр. Тридцять сім років, сказати б, ручної роботи над однією з найважливіших пам’яток Київської Русі, основою основ нашої історії, нашої духовності. Л. Є. Махновець готував “Літопис руський” у безкомп’ютерний час. Про це слід пам’ятати, адже, наче киеворуські літописці, цей подвижник подарував нам переклад з давньоруської на сучасну мову — текст, який став книжкою з 464 сторінками, 570 ілюстраціями, чотирма покажчиками, вісьмома родовідними таблицями, присвяченими руським князям, та сімома родовідними таблицями державців інших країн і народів, двома схемами Києва, картою Київщини, картою Східної Європи, картою Всесвіту. Все це свідчить, що видання готував універсал, наділений хистом філолога, хронографа, історика, археографа, генеалога...

Отож цілком закономірним стало увінчання цієї грандіозної праці Л. Є. Махновця Державною премією України імені Т. Г. Шевченка, яке сталося 1990 р.

Підтримку Л. Є. Махновцю надавав О. В. Мишанич, колега й побратим ученого, завідувач відділу давньої української літератури Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Він був відповідальним редактором “Літопису руського”, очолював ним відділ став рецензентом праці Л. Є. Махновця “Про автора “Слова о полку Ігоревім”. Відділ давньої української літератури Інституту літератури був ініціатором висунення “Літопису руського” на здобуття Державної премії України імені Т. Г. Шевченка. Сьогодні портрет Л. Є. Махновця прикрашає стіну відділу давньої української літератури, як портрет людини, що продовжувала справу С. І. Маслова, В. М. Перетца, М. К. Гудзія, О. І. Білецького, яка любила українську літературу і самовіддано їй служила все своє життя.

Ольга РУТКОВСЬКА,
член НСЖУ і НВМС

Пам'ять, що не вмирає

Квітень 1979 року. Як давно це було, а водночас ніби вчора... Бо події тих незабутніх днів закарбувалися в пам'яті на все подальше життя; вони хвилюють і сьогодні, з відстані десятків років, висвітлюючи промінчиками призабуті розмови, епізоди, враження.

У далекі 70-ті у місті Хмельницькому на VI Республіканському фестивалі комсомольської пісні, присвяченому 60-річчю ЛКСМ України, мені кілька днів пощастило спілкуватися з композитором під час роботи у журі. У ці пам'ятні травневі дні хотілося б ще раз пригадати ту коротку вікопомну зустріч і атмосферу, яка панувала під час останнього музичного свята в житті цієї легендарної особистості.

Володимира (на той час уже відомого композитора) столичні комсомольські функціонери вперше запросили на подібний молодіжний музичний форум, що традиційно проводився щодня роки у різних містах України (Керчі, Херсоні, Каховці та ін.). Хмельницький (відкриття відбулося у Шепетівці) було шостим фестивалним містом. Крім знайомих фахівців, у суддівській команді я побачила й нове для мене обличчя — автора популярних пісень, що вже понад десять років звучали в ефірі й виконували їх, без перебільшення, сотні професійних і аматорських колективів в Україні та за її межами, зокрема, справжній шедевр — “Червона рута”. Івасюк був новачком у республіканському журі. Воно переважно сформувалося на попередніх фестивалях, тому як постійний секретар я опікувалася ним: пояснювала, як треба оформляти документацію, заповнювати балотувальні листи, писати рецензії тощо. Хоча Володимир був наймолодшим серед колег по суддівству, — музикантів, диригентів, режисерів (навіть не член Спілки композиторів, а лікар за першим фахом і ще студент Львівської консерваторії), — до нього, як до арбітра, під час обговорення часто звертався голова журі Мирослав Скорик.

Після першого конкурсного дня, у п'ятницю, я запросила до себе в кімнату випити чаю кількох друзів — організаторів фестивалю, а також композитора Олександра Зуєва, фундатора славнозвісної “Кобзи” (1969), який написав популярні пісні “Три дороги”, “А ми удвох”, “Корчагінська вахта”, “П'є журавка воду” та ін. (помер у психлікарні). Принесла самовар. Вирішила покликати Володимира, який жив поряд на нашому поверсі (частину членів журі розмістили чомусь в іншому готелі, за кілька кварталів). Зайшовши, він сказав: “Як Ви розміщили мене, що буде термінове засідання журі, я й справді повірив. Навіть шуртки попросував”. Примостився в кутку біля дверей і так просидів цілий вечір, був мовчазним, інколи вставляючи слово-два. Уважно слухав розмови нашого веселого товариства про пригоди на минулих фестивалях. Нам хотілося ближче познайомитися з такою відомою людиною, якою був Івасюк, більше дізнатися про його творчість, проте ми ніяк не могли його розговорити. Про себе лише сказав, що за фахом лікар-кардіолог, що йому 30 років. Питали: “А чому не жонатий?” Коротко відповів: “Закінчу консерваторію, тоді оженися”. Він навчався на IV курсі. Цікавилися співпрацею з Софією Ротару, та відчували, що Володя чомусь не бажав про це розповідати, тому залишили його у спокої — він ніяковів від розпитувань настирних киян. Під час спілкування в товаристві нових знайомих Івасюк говорив про поїздку найближчим часом до столиці, про записи нових творів на Республіканському радіо і телебаченні; про здійснення заповітної мрії — виконання у Львові свого концерту.

Якось Володимир, діставши з портфеля ноти, сказав, що працює над концертом для чотирьох мідних духових і струнного

Чи дізнаємося правду про До дня пам'яті Володимира Івасюка

Нинішнього травня минає сорок років, як відійшов у Вічність Лицар української пісні Володимир Івасюк. Якого саме дня це сталося, що з ним трапилося напередодні, ніхто не знає і дотепер, а може, я писав поет у присвяченому йому вірші, “...знає, та мовчить, де проліг його останній шлях”. Звичайно, у цього непокараного злочину є і виконавці, і свідки, і причетні до нього. Дехто з них ще живий, але скоро їх не стане. І вони досі мовчать. Уже сорок років. Чи не час нарешті назвати імена конкретних замовників і сказати народу правду про цю трагедію і наругу над славним сином українського народу — композитором Володимиром Івасюком? І “хто був той підступний злодій, який дав наказ вкоротити йому віку?”

оркестру, адже до здачі курсової залишалося мало часу — писав у готелі ночами, без інструменту твір такої великої форми. Потгортавши чималеньку партитуру, я помітила — вона була надзвичайно складною. Пообіцяв, коли буде у Києві, обов'язково зайде до Центрального будинку народної творчості (на території Лаври), де я працювала заступником директора, а ще запросив до Львова на свій концерт, який мав відбуватися у червні.

У неділю, 22 квітня, після урочистого покладання квітів до пам'ятника В. І. Леніну, у другій половині дня, — підведення підсумків фестивалю, обговорення виступів, визначення лауреатів. Володя педантично нотував зауваження про кожного конкурсанта, я навіть попросила допомогти мені швидше порахувати всіх учасників і виставлені членами журі оцінки. А у перервах між виступами Володимир — у центрі уваги, в оточенні керівників, учасників колективів, журналістів, він користується авторитетом і повагою і у молоді, і у старших від нього, легко йде на контакт і спілкування з глядачами.

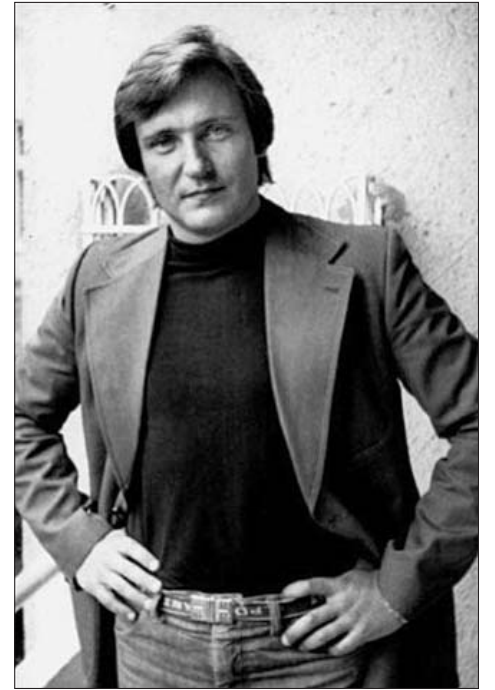
23 квітня, в понеділок (напередодні зникнення Івасюка), в театрі йшла репетиція заключного концерту, я оформляла документацію. Увечері приїхала машиною до готелю переодягтися, забігла до Володі, попросила його швиденько зібратися, щоб не запізнитися, — початок о 19 год. Він робить мені комплімент, помічаючи старовинну камею на блузці: “Яка гарна брошка!” (говорить з приємним пом'якшенням “и”). На сцені розкладаю дипломи, призи для вручення, потім сідаю в залі, недалеко від Володі, бачу, як він уважно слухає кожен номер, задоволений виконанням своєї пісні “Лиш раз цвіте любов” солісткою ВІА “Арніка” Вікторією Комлик (вона ж — Врадій, потім — Сестричка Віка).

У Хмельницькому, здавалося, ніщо не віщувало бід. Але вона, мабуть, наближалася, бо Володимир дуже поспішав додому, буквально з першого дня фестивалю замо-

вив квиток, попередивши, що обов'язково має бути у Львові 24 квітня, у вівторок вранці, і в жодному разі не може запізнитися. Тому в понеділок увечері, після закінчення конкурсу і заключного концерту, навіть відмовився бути на вечері з нагоди закінчення фестивалю. Прощаючись біля машини, яка розвозила гостей до ресторану, сказав: “Якщо хочете, я можу ніти з усіма, але мені цього б не хотілося. Та ми з Вами скоро обов'язково побачимося. 7 травня на Республіканському радіо я буду записувати нові пісні і домовився там зустрітися із Зінкевичем”. Я не мала права наполягати, тому сказала: “Пам'ятайте, в Києві у Вас є гарні друзі”. Він відповів: “Так, я вірю в це. Зараз піду попрощаюся з Василем”. Це були його останні слова. Потім поцілував мені обидві руки і зник у натовпі, який брав штурмом театр — організатори вирішили провести повторний заключний концерт фестивалю.

Коли я повернулася у готель, від чергової на поверсі дізналася, що Володимира приходили проваджати на вокзал хлопці з обкому комсомолу, але у своєму номері його вже не було. Ось і все. За кілька днів страшним ударом приголомшила звістка: одразу по прибутті до Львова 24 травня Івасюку додому зателефонували, він поїхав до консерваторії і... не повернувся ні ввечері, ні наступного дня. Батькам завжди повідомляв, де перебуває і чому затримався.

Чутки про зникнення швидко поширилися всією Україною і це здалося дуже дивним, адже ні по радіо, ні по телебаченню про це не було жодного повідомлення. Здавалося, ніби хтось спеціально поширює інформацію про композитора з різними побутовими плітками й інсинуаціями про його життя. Мені на роботу, в Республіканський будинок народної творчості, з Криму, з Чернівців дзвонили учасники колективів, які були на фестивалі, питали, може, я знаю, що трапилося з Івасюком, адже вони ще відчували його міцне рукоштовтання. Особливо переживали музиканти з крим-

ського Красноперекопська, які встигли подружитися з композитором.

Мене хвилювала думка, що необхідно розповісти близьким Володимира про його перебування у Хмельницькому, адже я, мабуть, була останньою жінкою, яка його бачила і з ким він розмовляв напередодні свого від'їзду. Але як зв'язатися з ними, я не знала. І впродовж травня намагалася отримати якусь інформацію у знайомих редакторів Республіканського радіокомітету, з якими він записував свої пісні; дзвонила колегам, працівникам культури до Львова, шукала домашній телефон Зінкевича у Луцьку. Але я не втрачала надії, що все буде гаразд, нічого страшного не повинно статися.

Було оголошено всесоюзний розшук, і цьому великою мірою сприяв Олексій Екімян — генерал-майор міліції, начальник карного розшуку Москви, а більше — популярний композитор, залоблений в Україну, і друг Володі (він загинув у автомобільній катастрофі рівно через два місяці після смерті Володимира).

Прощання

Лише через три тижні стало відомо про трагедію: 18 травня 1979 року жаклива новина, мов “стріла по видноколу”, миттєво облетіла Україну і, напевне, весь колишній Радянський Союз, та й не тільки — скалічене тіло композитора знайшли повішеним у Брюховецькому лісі біля Львова. Під деревом лежав акуратно складений плащ і стояв порожній портфель; нот не було — чийсь брудні руки забрали незавершені, можливо, геніальні твори. Івасюк мав грандіозні життєві плани й перспективи: завершити фольк-оперу “Дарина”, створити у Львові симфонію, зняти аматорський фільм, упорядкувати збірку народних пісень, зібраних на Буковині, організувати виставки власних живописних робіт та фотографій, і писати, писати — в голові було тісно від мелодій і ритмів...

Однією з причин його загибелі називали те, що він відмовлявся писати пісні на російські тексти. Та це неправда, бо в його доробку я нарахувала їх близько десяти (мабуть, не всі), зокрема: “Мой Киев” (сл. Ю. Рибчинського), “Экипажем командует женщина” (сл. А. Соловйова), “Расскажи мне, отец...”, “Моя мечта”, “Рождение дня” (сл. А. Дементьева) тощо. Інша версія — самогубство (самоповищення). Сумно й боляче було читати опубліковані в деяких газетах повідомлення прокуратури з неоконкретними висновками експертної судово-медичної комісії про неадекватний

загибель Володимира Івасюка

депресивний стан загиблого, його колишню нібито “психічну хворобу” і твердження, що у зв’язку з цим він наклав на себе руки. Львівські лікарі, ви ж давали клятву Гіпократу! І написали таку маячню, якій ніхто ніколи не вірив, включаючи, мабуть, і вас самих! Соромно й за тих, хто побоявся надрукувати некролог у пресі зі співчуттям рідним, окрім “Літературної України”, адже батько був відомим письменником, а також малотиражки “Львівський залізничник”.

А 22 травня 1979 року на Личаківському цвинтарі у Львові вже виріс величезний курган з квітів. В останню путь улюбленого митця проводжали десятки тисяч людей з усієї України. Кажуть, такого похорону не бачили з часів Івана Франка. З найближчих київських друзів приїхали попрощатися композитор Вадим Ільїн та поет Юрій Рибчинський. Усі чекали, хто перший виступить над могилою, адже ні повідомлення про смерть Івасюка, ані некролога в офіційній пресі не було. Той сміливий крок зробив волинянин Ростислав Братунь, який сказав своє печальне слово. За це позбувся посади голови Львівської організації Спілки письменників України.

Івасюк — FOREVER

Хто міг знати, що наступні десять років ні душі, ні імені легендарного творця не буде спокою на цьому світі, що накладе табу на особу В. М. Івасюка і його творчість, не звучатимуть улюблені народом пісні, і лише наприкінці 80-х вдасться провести фестиваль “Червона Рута” у Чернівцях. Що впродовж десяти років батькам не дозволять встановити пам’ятник на могилі сина, і кілька разів її спалюватимуть? А сакраментальні запитання: “Хто вчинив злочин? Навіщо? За що?” й дотепер залишаються без відповіді.

Восени 1979 року мені трапилося нагода поїхати до Чернівців на перегляд самодіяльних колективів. До складу комісії запросили Вадима Ільїна, який з радістю погодився і пообіцяв познайомити мене з батьками Володі — адже вони були гарними друзями і по життю, і по творчості. Михайлові Григоровичу (мамі Софії Іванівні тоді не було вдовом) я розповіла про знайомство з його сином, як він почувався під час фестивалю, чомусь дуже поспішав додому. Тоді батько сказав, що Володя поїхав до Львова не поїздом, а машиною, з керівником ВІА “Арніка” В. Васильєвим. Можливо, він запізнився на вокзал, а можливо, була якась інша причина...

Свої спогади я пізніше записала і передала батькові, який їх частково включив до книги “Монолог перед обличчям сина”, що двічі перевидавалася. Поділилася враженнями про спільну роботу в журі; про те, що доброзичлива атмосфера йому подобалася; що поряд з ним постійно були старі та нові друзі й шанувальники його таланту, а також приятелі, співаки і музиканти зі Львова та Чернівців. Наше листування тривало кілька років, до хвороби Михайла Григоровича. На жаль, батьки Володимира вже відійшли у вічність, так і не дізнавшись, хто вбив їхнього сина. Нехай святяться ваші світлі імена! Оригінали листів я передала до меморіального музею Володимира і Михайла Івасюків у Чернівцях, а собі залишила ксерокопії на пам’ять.

Як сприймає творчість композитора молоде покоління українців? Про це я спитала у своєї доньки Вікторії, журналістки і поетеси, якій зараз трохи більше років, ніж було мені, коли я вперше побачила Володю.

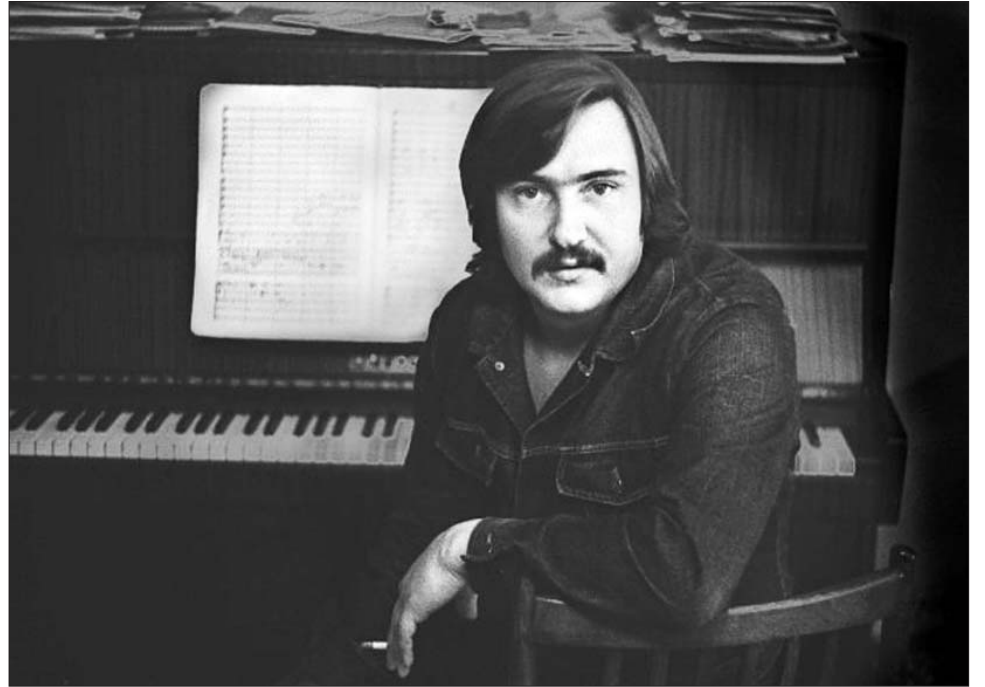
— На мою думку, — сказала вона, — не всі ставляться до нього однозначно; минуло чимало часу, відбулося багато змін: і в країні, і в свідомості, і у смаках молоді. Вона сьогодні менше цікавиться радянською пісенною класикою, хоч би якою осучасненою та була. Деякі захо-

плюються обробками в стилі джазу, блюзу, хард- і панк-року та інших модних течій. Не всі вони мені подобаються. Адже треба відчутти душу автора, тому чарівні й неповторні ліричні мелодії Івасюка не завжди лягають на модерні ритми, хоча Володимир своєю творчістю випереджав час на багато років, і його бітові композиції відповідали європейським музичним стандартам. Шкода, що ми не знайомі з творами усієї жанрової палітри, в якій писав Івасюк. Напевне, і тут він сказав нове слово у музиці.

Щодо мене особисто, то пісні Володі — це моє дитинство і моя студентська юність. Я маю майже всі версії записів його творів, не можу стримати сліз, коли чую “Балладу про мальви” або “Балладу про дві скрипки”. Вони хвилюють мене і надихають на написання віршів.

Коли Володимир Івасюк загинув, мені тільки-но виповнилося 13 і я добре пам’ятаю, в якому захопленні від знайомства з ним у Хмельницькому була моя мама Ольга Василівна: одразу купила в нотному магазині на Хрещатику десятки платівок з піснями, а також збірочки його творів видавництва “Музична Україна”. Музика в нашій квартирі не замовкала ввечерами й упродовж вихідних. Я вивчила чимало пісень з платівки “Пісні Володимира Івасюка співає Софія Ротару” і теж закохалася у його творчість. І в якому розпачі була мама, коли дізналася, що Івасюк зник, а зрештою, — коли знайшли його тіло. Мені пощастило під час практики у Чернівцях 1985 року познайомитися з родиною Володимира: батьком, мамою, сестрою Оксаною, її синомком і чоловіком. Я була в захопленні від відвідання їхнього гостинного помешкання. З трепетом і хвилюванням входила у кімнату, де жив і творив Маєстро, а у великій вітальні торкалася клавіш роялю, з яких злітали у вічність його пісенні шедеври. Згорьовані батьки знаходили сили, щоб розповісти про трагедію своєї сім’ї, дякували за наші щирі сльози, теплі листи і пам’ять про Сина. Михайло Григорович показував власноруч любовно зроблений альбомчик з його піснями й фотографіями, Софія Іванівна частувала смачними буковинськими стравами, сестра Оксана подарувала на згадку сувенір — різьблену з дерева інкрустовану писаночку. Під враженням почутого й побаченого вже згодом я написала кілька віршів про Івасюка, що друкували в періодичній пресі та поетичних збірках.

У Києві я познайомилася з першим директором меморіального музею батька й сина Івасюків у Чернівцях Парасковією Михайлівною Нечаєвою і постійно підтримую з нею дружні стосунки. Вона вдячна за матеріали, надіслані мамою на

її адресу: автографи листів від Михайла Григоровича, власні статті, програми обласних концертів та фестивалів, де звучали твори Володимира, спогади, які поповнили фонди музею і його експозицію. Пані Паша — автор книг про Володимира і його родину, серед них: “Володимир Івасюк. Життя — як пісня”. Спогади та есе. Літературно-публіцистичне видання” (2003), “Безсмертна тінь великих душ” (2002), “Наш камертон — Володимир Івасюк” (2016), численних публікацій у журналах і періодиці; ініціатор проведення у столиці пам’ятних заходів, присвячених Володимирові.

Післяслово

Володимир Івасюк — автор 107 пісень, 53 інструментальних творів, музики до спектаклів, а ще талановитий художник і фотограф. Сьогодні пісні буковинського композитора і поета звучать з ефіру мало не щодня, є чимало аудіодисків з записами у виконанні різних груп та солістів; про нього знято низку документальних стрічок (художнього фільму, на жаль, ще немає); написано кілька книжок-спогадів, видано альбоми фотографій і збірки творів; рясніє від статей на сайтах Інтернету; йому присвячено десятки віршів, які також покладено на музику. Пісня “Червона Рута” дала назву республіканському фестивалю української сучасної і популярної музики, якому восени 2019 р. виповниться 30 років; проведено 10 конкурсів естрадної пісні імені Володимира Івасюка. У квартирах у Чернівцях, де він мешкав із батьками, і в Кішмані, де народився, відкрито меморіальні музеї; встановлено пам’ятники у Кіцмані

і Львові; меморіальні дошки — у Чернівцях та у березні 2017 р. — на фронтоні Будинку звукозапису Українського радіо в Києві по вул. Первомайського.

Володимирові Івасюку присвоєно Республіканську комсомольську премію імені М. Островського (1988), Державну — ім. Т. Шевченка (1994), почесне звання Герой України (2009), Всеукраїнську премію “Золота Жар-птиця” — у номінації “За внесок у розвиток музичної культури України ХХ століття” (2001) — усі по смертю. Ми нібито починаємо віддавати борги за вчинений злочин. Кілька разів навіть поновлювалася і знову закривалася справа загибелі композитора. Останній раз — 2014 року. Хоча, за твердженням експертів Генерального прокурора України Миколи Голомші, лідера партії “Патріот”, вже відомі винуватці загибелі Івасюка, це справа рук КДБ. Може, “руки” теж мають імена і ми про них, нарешті, дізнаємося?

Ода Володі

*Ввійшов у життя ти, не знаючи броду,
Не відав, як швидко скінчиться твій шлях,
Та нам залишились намиста мелодій
Й пронизливе світло в блакитних очах.*

*Міняються стилі музичні і мода,
На сцені панує убога попса,
А в творах твоїх — таїна генокоду —
Землі української вічна краса!*

*Тебе полюбили на Заході й Сході,
На Півночі й Півдні лунають пісні.
Твій усміх, такий чарівливий, Володю,
У душу немов зазирає мені!*

*А ти чоловік незабутній, Володю,
Бо музику в жінці почути зумів!
Оспівував ніжність її, забув, вроду,
Градівсь лунала на сто голосів!*

*Натхнення знаходив в коханні, природі —
У горах, потоках, світанках, житах.
Свобода у творчості, тільки свобода!
І доказ тому — твоє дивне життя.*

*Шуми лісові, ручаїв тихі води,
Любов і самотність, щемкі почуття...
Ти щастя своє, від життя насолоду
У звуки, акорди й слова обертає!*

*...Хто був той підступний безжалісний злодій?
Історія поки що вперто мовчить...
Ти з нами. Ти поруч. Ми разом, Володю!
І пісня твоя незабутня звучить!*

Вікторія РУТКОВСЬКА,
член НСЖУ.

*Свої спогади і цей вірш замість квітів
ми кладемо на могилу незабутнього Митця.
Прости нас, друже, що не вберегли тебе. Ти
— завжди з нами! Вічна тобі пам’ять!*

Петро Приступов — композитор, лауреат Міжнародної літературно-мистецької премії ім. Григорія Сквороди 2011 року, лауреат всеукраїнських фестивалів авторської пісні “Оберіг” та “Білі вітрила”. Співає, акомпануючи собі на кобзі або гітарі. Автор музики та виконавець “Саду Божественних пісень”.

У царині бардівської творчості позиціонує себе як композитор, у доробку якого більше 150 пісень на вірші українських та зарубіжних поетів. Та головним своїм покликанням автор вважає творення музики на вірші Григорія Сквороди. Його “Сад Божественних пісень” має 30 віршованих текстів без назв, за номерами. Розпочавши цю роботу 1974 року, за 34 роки написав музику до усіх текстів “Саду...”. Останні створено у 2006—2008 роках у Німеччині.

Основний корпус пісень (20) автор написав до 1994 року. Та вже з 1980 року деякі з них звучали на поетичних та музичних вечорах, спочатку у супроводі гітари, а з 1983-го — кобзи.

1994 року автор музики переклав тексти сучасною українською мовою. У перекладах свідомо збережена архаїка, відмовившись від якої можна було втратити дещо суттєве, першоджерельне, що несла в собі музика. 1996 року було зроблено випуск аудіоальбому “Сад Божественних пісень” на касетному носії. Пісні швидко розійшлися. Наступні випуски виходили невеликими накладками на CD.

Відкриваючи виставу-концерт, художній керівник Київської академічної майстерні теат-

Співаємо Сквороду

“Відаю людину” — таку назву має моновистава Петра Приступова за творами Григорія Сквороди, яку він нещодавно презентував у Київській академічній майстерні театру мистецтва “Сузір’я”.

трального мистецтва “Сузір’я”, народний артист України Олексій Кужельний розповів, що його знайомство з Петром Приступовим розпочалося понад тридцять років тому. Саме тоді в театрі працювали над першою виставою, цей проект створювали за творами Григорія Сквороди, роль якого грав Богдан Ступка.

— Я був на репетиціях вистави про Сквороду, в якій грав Богдан Сильвестрович, — згадує П. Приступов. — Грав він геніально. Але зміст творів було важко зрозуміти. І я вирішив, що творчість Сквороди до глядача потрібно доносити сучасною українською мовою. Ще не було відомого українськомовно-

го гарвардського видання творів Сквороди 1994 року, тож я починав перекладати сам.

Основою для створення музичної композиції “Відаю людину” послужила художньо-філософська спадщина українського просвітителя і філософа, викладена у філософських трактатах, а також текстах поетичного циклу “Сад Божественних пісень”, покладених на музику. Слова українського мислителя автор подав за темами: “Про щастя”; “Про істину”; “Про святиню приховану”; “Про створення людини”; “Про марновірство” та “Про переображення людини”.

Інтерв’ю з Петром Приступовим читайте в наступних числах “СП”.

Пророцтва Миколи Гоголя

На кіностудії “Золотий Фенікс” завершили роботу над фільмом “Провидець”, присвяченому Миколі Гоголю. Стрічку створено у творчому тандемі Ольги Тичини-Яновської та Юлії Сак.

Це вже не перша їхня спільна робота. Разом із режисером Кириллом Кужалевим вони створили фільм “Хвилина усвідомлення”, що склався з короткометражних стрічок “Хвилина усвідомлення”, “Мама”, “Клітка”, “Портрет”. За цей фільм отримали нагороду на X міжнародному фестивалі “Духовні джерела”. Успіх надихнув на створення авторського кіно.

Перша самостійна картина мала назву “Анни Ахматова — Касандра Срібного віку”. Юлія Сак тут виконувала роль Анни Ахматової, а Віктор Коньяков — Миколи Гумільова. Потім були “Фортепіанне Євангеліє Марії Юдіної”, “Елегія любові — Віра Холодна” і “Полин-трава — Ніка Турбіна”, а також відзняли короткометражну іронічну стрічку за Агатою Крісті “Лялька у примірочній”. Для нового фільму обрали постать видатного Миколи Гоголя.

— Постать Миколи Васильовича — зворушлива, цікава, містична, її неможливо обійти. Вважаю, що цей проект прийшов до нас згори. Спочатку не думали присвячувати фільм 210-річчю від дня народження письменника, і лише коли завершили роботу, зрозуміли, що це збіглося з ювілейним роком. Під час роботи над фільмом використали листування Гоголя останніх років його життя.

Крім самого Миколи Васильовича одним із центральних у картині є образ Анни Михайлівни Вільгорської, в яку він був закоханий. Однак вона мала високе суспільне становище, тому вони не могли одружитися. А після того, як Гоголь їй освідчився, вона взагалі припинила з ним спілкування. Це дуже боляче вдарило по серцю письменника. Ще одним важливим штрихом є спілкування Гоголя з отцем Матвієм, який намагався спрямувати його на шлях істинний.

Також доторкнулися до творів великого письменника: “Страшна помста”, “Ніч на Івана Купала”, “Майська ніч” і “Пропаля грамота”. Добирали твори, які можна відзняти в безбюджетній стрічці і які водночас були цікаві сучасному глядачеві. До участі у фільмі запросили Народний хор ім. Миколи Лисенка, танцювальний колектив “Барвіночок” та “Українські музики”.

— Не випадково фільм назвали “Провидець”, адже Микола Гоголь передбачив багато моментів в історії людства, — розповідає автор сценарію і режисер-постановник Ольга Тичина-Яновська.

— Робота над фільмом розпочалася восени 2017 року, — продовжує режисер-постановник, актриса, режисер монтажу і звукорежисер Юлія Сак. — Вдячні організаціям, які надали нам приміщення для зйомок. Це Національний музей народної архітектури та побу-

ту України у Пироговому, санаторії “Пуша водиця”, “Етно-село” і “Феофанія”. Багато сцен відзняли на природі. Ідеально підійшли краєвиди поблизу станції метро “Житомирська” у Києві.

Актори — наші друзі, з якими разом створили не один проект. З Віктором Коньяковим активно співпрацюємо вже 15 років. Він грає Миколу Гоголя і Чаплуна. Актору вдалося тонко відчужити душу Гоголя. На екрані можна побачити Анну Петрову, яка крім того є директором картини; актора і режисера Олександра Мельника, актрис Вікторію Гвоздич та Тетяну Завальську. Ольга Тичина-Яновська створила колоритний образ Баби Яги. Кілька ролей було і в мене, серед них божевільна Катерина зі “Страшної помсти”, і Анна Михайлівна, в яку був закоханий Гоголь. Задоволена всіма колегами. Навіть природа нам допомагала робити цей фільм.

Давно мріяла знімати фільми, лише не знала з чого почати. В Україні створено чимало кіношедеврів, серед них “Тіні забутих предків” Сергія Параджанова, “За двома зайцями” Віктора Іванова, “Лісова пісня” Віктора Івченка, стрічки Леоніда Бикова. Мрію долучити свої картини до цього списку.

Нещодавно багатосерійний фільм про Гоголя зняли в Росії. Мені він не сподобався. Це дуже дорогий проект, в якому все побудовано на спецефектах. Але я не побачила самого Гоголя. Сподіваюсь, що нам вдалося наблизити глядача до Миколи Васильовича і його геніальних творів.

Уже чотири роки поспіль Ольга Тичина-Яновська та Юлія Сак намагалися отримати бюджетні кошти на свої проекти від Держкіно України. І хоча більшість запропонованих сценаріїв високо оцінили продюсери, жоден з них доки не зацікавив високопосадовців від кіно. Отож кошти на зйомки доводилося шукати самим. За власні гроші придбали апаратуру, самі робили монтаж, всі актори зголосилися працювати безкоштовно. У планах невеликого колективу однодумців створення нових мелодрам, фентезі та комедійних стрічок. Хотілося б, аби наша держава нарешті звернула увагу на творчість цієї талановитої команди.

Фільм “Провидець” столичний глядач вже мав змогу побачити в галереї ім. Володимира Висоцького, Будинку кіно НСКУ, кінотеатрах “Ліра” і “Кадр”. Мають запрошення показати картину в Сумах та Харкові. А далі — участь у фестивалях і, можливо, показ “Провидця” за кордоном.

Сторінку підготував Едуард ОВЧАРЕНКО

— Уже багато років плідно співпрацюю з Новим українським театром, — розповідає І. Рибалко. — Пишу музику для дорослих (“Сватання монтера”, “Шахрайки. Лесбійки. Красуні”) і дитячих (“Сонечко рятує світ”, “Фізкультура для Баби Яги”, “Країна серйозних”) вистав.

Нині викладаю акторську майстерність в Академії мистецтв. Під час роботи зі студентами виникла ідея написати цикл пісень “Море мрій”. Це пісні про потяг до моря, внутрішнього спокою. Море тут як образ відпочинку. У кожного воно своє. Для когось море — це гори, а для інших — рідне село. Спочатку з’явилися вірші, а потім до них створив музику і вийшли пісні.

Другий цикл — “Пісні нашого міста” — почав створювати три роки тому.

Показав ці пісні художньому керівнику Нового українського театру Віталію Кіно. У нас з’явилася ідея зробити виставу. Спектакль вийшов незвичний, адже це не пряма драматургія, а набір пісень, об’єднаних однією темою.

Коли Віталій Кіно вперше почув ці пісні, то в його уяві почали з’являтися образи. А вже невдовзі написав лібрето. Придумав історію про магічне дивне місце під назвою кафе “Ігуана”. Це місце, де комфортно.

Виставу зробили за місяць. Адже вже була готова основна частина — пісенна. За цей час створили матеріальну базу нового спектаклю: пошили костюми, виготовили перуки, дібрали меблі.

— Для мене було дуже важливо попрацювати в такому жанрі, як вистава-концерт, —

Зустріч у музичній кав’ярні

Нещодавно у Центрі мистецтв “Новий український театр” відбулася прем’єра вистави-концерту “Твій найкращий друг — Ігуана”. Це історія про рідне місто, про кохання, про кожного з нас, сповнена неповторними авторськими піснями поета і композитора Іллі Рибалки.

розповідає режисер-постановник Віталій Кіно. — Ми весь час намагаємося придумувати в театрі щось нове і на цьому вчитися. Прагнули створити простір дивної кав’ярні. Дуже хотіли, аби її мешканці — офіціантка і музикант — були нереальними, наче з класичного мюзиклу. Тому вигадали для них незвичні перуки. Яскраві костюми створила Юлія Кіно. Несподіваний хід — червона сорочка у героя, який грає на кларнеті. Зовсім по-іншому одягнена вільна молодь — хіпі. Вони інакше сприймають світ. У них інші проблеми, інші думки. У виставі багато пластичного матеріалу, балетмейстер

Світлана Архіпова дуже добре впоралася зі своєю роботою.

Перед акторами Іллею Рибалком (Музикант), Поліною Кіно (Офіціантка), Єгором Снігіром (Відвідувач), Валерією Снігір (Дівчина) та Владиславом Сведнюком (Хлопець) постало непросте завдання. Потрібно було не просто співати пісень, а ще й грати на музичних інструментах. Для кожного виконавця це стало серйозним кроком на шляху розвитку творчих особистостей.

Глядачі тепло сприйняли незвичну постановку Нового українського театру, а актори залишилися задоволені своєю роботою, однак не збираються заспокоюватися на досягнутому.

День пам'яті жертв політичних репресій

Відкриваючи меморіальні заходи, Президент України Петро Порошенко сказав про важливість збереження національної пам'яті, про такі криваві сторінки української історії, як сталінські репресії.

— Комуністична влада, — зазначив він, — прикрила ці події щільною ковдрою неправди і таємничості. І лише завдяки активності громадськості й дисидентів почали збирати й оприлюднювати першу інформацію про Биківню, аж поки вже у незалежній Україні не стали зрозумілими масштаби жахиття, яке творилося в цьому лісі, у місці, яке заслуговує на те, щоб називатися Українським некрополем. “Спеціальні потреби” — саме так закамфлювали більшовики мету виділення цієї ділянки лісу. Спеціальна потреба — вбивати”, — зазначив Президент.

Наприкінці виступу Президент заявив, що Українська незалежність і наша свобода оплачені занадто дорогою ціною. Ми повинні про це пам'ятати, вдвляючись і в минуле, і в день завтрашній. Вічна пам'ять усім жертвам репресій, похованим у Биківнянському лісі, в інших місцях розстрілів в Україні і за її межами.

Відбулася міжконфесійна літія за жертвами політичних репресій.

Заступник голови Українського інституту національної пам'яті Володимир Тилішак зауважив: вшановуючи пам'ять жертв сталінських репресій, ми також маємо пам'ятати про те, що завжди треба бути готовим захищати свою Батьківщину, не можна допустити, щоб у серцях сучасних українців оселилися зневіра і байдужість. Володимир Тилішак подякував присутнім і зазначив, що саме такі заходи і є актами національної пам'яті.

Генеральний директор Національного історико-меморіального заповідника “Биківнянські могили” Богдан Біляшівський також звернув увагу присутніх на важливості розкриття правди про Великий терор, а також зауважив людський аспект загальнонаціональної трагедії. Попри те, що могили у Биківнянському лісі безіменні, колектив заповідника докладає багато зусиль для встановлення конкретних імен жертв і поповнення Биківнянського мартирологу. Богдан Біляшівський поінформував громадськість, що 2018 року заповідник здійснив реконструкцію стін пам'яті на Міжнародному меморіалі жертв тоталітаризму 1937—1941 років, нанесено список встановлених на сьогодні прізвищ невинно убієнних, похованих у 19, 20 кварталах Биківнянського лісу у кількості майже 18,5 тис. осіб.

На території Національного історико-меморіального заповідника “Биківнянські могили” 19 травня 2019 року відбулося вшанування пам'яті жертв політичних репресій за участю Президента України Петра Порошенка, представників Уряду, Верховної Ради, Київської міської державної адміністрації, дипломатичного корпусу, родичів репресованих і громадськості.

новлених на сьогодні прізвищ невинно убієнних, похованих у 19, 20 кварталах Биківнянського лісу у кількості майже 18,5 тис. осіб.

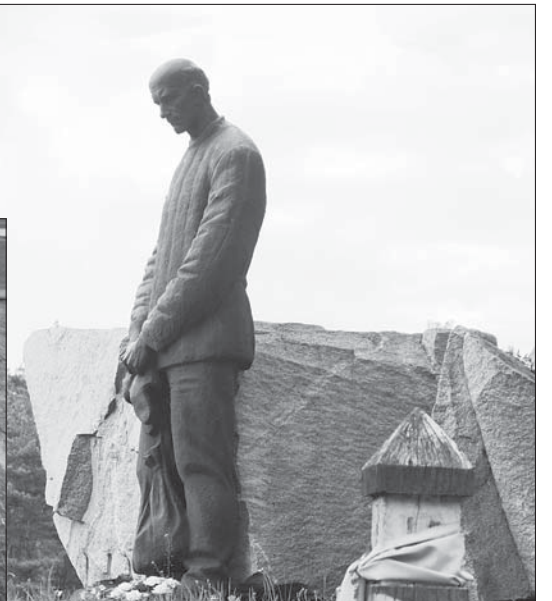
— Проте цей список не є остаточним, — уточнив він. — Наукові пошуки та дослідницька робота зі встановлення прізвищ із Биківнянського мартирологу триває. Сьогодні (з 2016-го до травня 2019-го) віднайдено інформацію та встановлено ще близько 1 тис. імен тих, хто має вічний спочинок у Биківні”, — сказав Богдан Біляшівський.

Також перед присутніми на меморіальному заході виступили голова Всеукраїнського товариства політичних в'язнів і репресованих Орин Сокульська, голова Всеукраїнської громадської організації “Союз українців” Орислава Хомик, дисиденти і колишні політв'язні Василь Овсієнко і Олесь Шевченко.

Мітинг-реквієм супроводжувався виступом Ансамблю солістів “Благовість”.

Присутні вшанували хвилиною мовчання пам'ять жертв комуністичних репресій, поклали вінки і квіти до братських могил на українській і польській частинах Меморіалу, а також до Центрального монумента Міжнародного меморіалу жертв тоталітаризму 1937—1941 років.

Відвідувачі також мали можливість ознайомитись із фотодокументальною виставкою про репресованих освітян “Перевраний урок”, яка експонується при вході у Заповідник.

Прес-центр
Фото Георгія ЛУК'ЯНЧУКА

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом! ПЕРЕДПЛАТА—2019

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):
Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 79

на 1 місяць
на 3 місяці

18 грн 11 коп.
52 грн 33 коп.

на півроку
на рік

99 грн 41 коп.
195 грн 02 коп.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Микола ЦИМБАЛЮК

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Микола ТИМОШИК
Георгій ФІЛІПЧУК
Микола ЦИМБАЛЮК
Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО

Відділ коректури
Ольга ЖМУДОВСЬКА
Ірина СТЕЛЬМАХ

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 12/14.

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
поширення на “Слово Просвіти”
обов'язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

Огієнкові дзвони по всій Україні

Після молебню біля недобудованого Свято-Воскресенського храму дзвінко вдарили дванадцять дзвонів. Їхній урочистий передзвін супроводжував учасників і гостей Першого Всеукраїнського фестивалю-конкурсу української національно-патріотичної та духовної пісні "Огієнкові дзвони" до самого Брусилівського будинку культури. Ініціатором цього фестивалю виступив Володимир Габанець, голова місцевої селищної об'єднаної територіальної громади. Назву йому дала велика подвижниця справи Івана Огієнка в Кам'янці-Подільському, та й по всій Україні, Євгенія Сохацька. Вона ж очолила журі. Тож церемонія нагородження — удвадцятьчетверте! — цьогорічних лауреатів Всеукраїнської премії ім. Івана Огієнка і фестивалю його імені перетворилися у цьому привітному і затишному містечку на справжню маніфестацію української культури і державності.

Микола ЦИМБАЛЮК

Відкрив церемонію нагородження Огієнківських лауреатів Народний аматорський ансамбль пісні і танцю "Криниченька" Андрушівського будинку культури (керівник заслужений діяч культури Польщі Іван Красовський). Натхненна пісня "Молитва за рідний край" полонила всіх учасників. Голова Комітету з присудження премії Івана Огієнка, голова Всеукраїнського товариства "Просвіта" ім. Тараса Шевченка Павло Мовчан, до глибини душі зворушений піснею, шпирістю і доброзичливістю земляків Огієнка, звернувся до присутніх: "Шановна українська родино!"

— Справді, — сказав він, — якщо ти на самоті, коли ти один, коли ти підходиш до того місця, де колись була оселя Івана Івановича, ти почуєш, як там відбивається ритм серця. Там чуєш, що було явлено нам уже багато десятиліть — це дивовижне ім'я, яке перетрансформувалося з мирського, цивільного на духовне. І цілком логічно — від державного діяча до людини, яка виборювала те, що називається місцем для Бога, місцем для Бога у нас, у наших душах. Ми переживаємо дуже цікаві часи. І я, як і багато хто з присутніх, були і є свідками того, як швидко змінюються часи, як люди безмірного національного і морального осердя кваліються пристосуватися до тої чи тої політичної ситуації. Забуваючи, що вона завжди є тимчасовою. Абсолютно тимчасовою! Тоді, коли боялися імені Огієнка, коли в Полтаві під час приїзду на вшанування Симона Петлюри нам колоти шини, коли ми з'їжджалися в Угрин для пошанування відомого нашого політичного діяча Степана Бандери, каліфи на час про це не думали. І все це відбувалося тоді, коли я, як людина, народжена в Центральній Україні, нічого не знав про тепер уже широковідомих подвижників української ідеї. І ми не знали, хто жив і творив на цій землі в ім'я майбутнього України. Сьогодні ми чуємо стукіт, як метронома, цього серця, великого серця Івана Огієнка. Тому ми збираємося не в Житомирі, не в Києві, а на цій землі. Він створив надзвичайно важливі речі, які стосуються не політичної кон'юнктури, він говорив про вічну категорію українства, яка є, яка має колосальну історію, культуру, багату мову, глибинну, розкорінену, яка лежить в основі духовності нашого народу.

На відміну від наших північних сусідів, предків яких слов'яни називали лопарями, самоїдами, тобто тими, що з'їдали самі себе. І сьогодні ці самоїди так згуртувалися, що вкотре хочуть проковтнути Україну. На превеликий жаль, серед наших громадян знаходяться ті, котрі їм піді-

рюють. Вони активно обговорюють тему нашої Церкви, української мови на телеканалах, хоча є безмежно далекі від української духовності і ментальності. І хто обговорює!? Пігмеї! Там, наприклад, сидить представник, який мав ще чотири роки тому сидіти в тюрмі. Це так званий радикал Мосійчук. І він говорить про те, що Томос — спекулятивна політика Порошенка...

Павло Мовчан підняв над головою одну з понад двадцяти книжок Івана Огієнка — "Любімо свою українську Церкву".

— Ось Томос! Я тримаю його і

Володимир Габанець (зліва) і Микола Тимошук вручають нагороди

постійно ношу з собою — "Любімо свою українську Церкву". Грандіозна праця, де вмотивовано кожне слово, кожен розділ. Мені хочеться занести цю книжку у Верховну Раду, Адміністрацію Президента, в Кабінет Міністрів і сказати: "Прочитайте, ви порозумнішаєте, ви збагнете, чому цей Томос ми заслужили і чому ми його нікому не віддамо! Як вже ніколи не забудемо і нікому не віддамо великого і славного імені Івана Огієнка. Тому я радий вручати сьогодні премію тим лауреатам, які представляють Україну не в локальному масштабі, а в загальноєвропейському, загальнонаціональному. Наприклад, Володимир Слєпченко: людина особливого обдаровання, академік багатьох європейських академій, людина, яка зробила колосальну роботу в царині національної культури. Але я переконаний, у його галереї видатних діячів української культури — особливий пошанівок до постаті Івана Огієнка. Все відбито у цьому образі.

Володимир Слєпченко, отримуючи диплом і нагороду лауреата Всеукраїнської премії ім. Івана Огієнка (в номінації "Мистецтво"), передав у дар музею його імені майстерно, з глибоко філософським змістом написаний портрет Митрополита.

Лауреатами премії І. Огієнка 2019 року також стали: автор і виконавець пісень на вірші Григорія Сковороди Петро Приступов з Києва (номінація — "Освіта"); Олександр Медведюк, підпри-

ємник, за низку прозових творів (номінація — "Література"); Василь Куйбіда, науковець, викладач (номінація — "Громадська і політична діяльність").

Уперше за багатолітню історію присудження премії Івана Огієнка її лауреатом у номінації "Наука" став українець з сусідньої країни, Польщі, Григорій Купріянович. Про нього у безрези "Слово Просвіти" вже писало. На жаль, він не зміг прибути на вручення премії. Її незабаром вручить лауреату професор Микола Тимошук, член Комітету.

— Ця премія, — сказав він, — належить людині, яку знає весь світ. Її ім'я — Купріянович. Воно вам мало про що говорить, тому що наша преса про нього мовчала, тоді коли про нього говорив весь світ. Сьогодні ми маємо вручити премію чи оголосити лауреатом людину, яка не є громадянином України, але яка багато для України зробила. Українець за походженням, українець за суттю, душею, за покликанням, людина, яка народилася в українських батьків на істинно українській території. Територія Холмщини і Підляшшя — це давня Українська земля, освячена Данилом Галицьким. І ви знаєте, що Холм раніше був столицею Галицького князівства, це були наші західні терени. Там народився Григорій Купріянович; на тій землі, на тому місці у Холмі 1940 року було посвячено нашого земляка Івана Огієнка, митрополита Іларіона. Він став першим митрополитом Української православної церкви, хоча Польська православна церква належала до РПЦ, лиш згодом отримала автокефалію.

Ця людина, яка з молодого віку відчула в собі українця, не розчинилася у чужомовному оточенні, почала досліджувати свої витoki. Ставши істориком, закінчивши Люблінський університет, Григорій Купріянович почав досліджувати історію українців саме східної частини Польщі. Його праці співзвучні з працями митрополита Іларіона. Він викладав у Люблінському університеті історію, повсякчас пам'ятаючи,

Спільна світлина лауреатів Огієнківської премії 2019 р. з членами Комітету

Павло Мовчан вручає премію Володимирі Слєпченку

хто він. А прославився Григорій Купріянович тим, що торік, 9 липня, у селі Сагринь, яке недалеко від Холма, українська громада світу вирішила пошанувати пам'ять жертв невинно убієнних 1600 українців! Їх убили війська Армії Крайової і польські так звані партизани за те, що були українцями. За одну ніч, напередодні Великодня. Про цю трагедію не знав світ, поки про неї не сказав Іван Огієнко, митрополит Іларіон. Фактично Григорій Купріянович через 50 років повторив те, що сказав Огієнко. Але Огієнко сказав тоді, коли Україна цього не знала і не мала права знати, тому що архіви, рукописи віддавна були там. І ось з'являється молодий історик, у якого мала бути блискуча наукова кар'єра — доктор, професор, голова Українського товариства, член Національного інституту Польщі. І саме тоді, коли наш Президент України Петро Порошенко вирішив приїхати до поляків, до наших земляків, на польські терени відзначити цю дату, саме серед українців знайшла людина, яка вийшла на радіо, на телевізії, в Інтернет і розповіла правду. Ця його доповідь, яка прозвучала торік 5 липня у селі Сагринь, стала фактично його виразом. Рік перед тим польський уряд ухвалив так званий "антибандерівський" закон. Світова спільнота виступала проти нього, оскільки українці були показані в неправдивому і нечесному світлі. Там, фактично, правда про Бандеру, про національно-визвольний рух українців, про їхнє прагнення мати свою волю викривлена, це все критикується і забороняється.

Президент України потиснув руку Григорію Купріяновичу, який на весь світ сказав, що то була гірка несправедливість і маємо її відстояти. Ми повинні цю правду знати. Польський уряд витрачає великі кошти на те, щоб поляки знали про кривди, завдані їм так званими бандерівцями на території Польщі. Але наш уряд не виділяє жодної копійки на те, щоб довести, що було насправді 1944 року. Які кривди робили по-

ляки українському населенню. І не тільки в рамках операції "Вісла", яку було ухвалено рішенням Москви і Варшави.

Наступного дня після того, як Президент потиснув руку Григорію Купріяновичу, польська влада відкрила на нього судову справу. Вісім місяців цю людину припинювали, вісім місяців дві прокурорські й судові інстанції досліджували 1372 слова, які виголосив Григорій Купріянович під час траурного мітингу в селі Сагринь на честь майже двох тисяч невинно і несправедливо убієнних, молодих і старших, дітей і старих людей тільки за те, що вони назвали себе українцями. Світ про це писав, світ про це кричав. Організувалася зустріч Григорія Купріяновича в конгресі США, але Україна мовчала. За цей час через сотні судових позовів Григорій Купріянович втратив здатність ходити. У нього четверо маленьких дітей. Г. Купріяновича виключили з університету, з членів товариства. Сьогодні на родину українця Григорія Купріяновича — атаки безкінечні, погрози. "Слово Просвіти" — єдина газета, яка розповіла правду про Григорія Купріяновича. Матеріал називається "За правду і незражену національну пам'ять — до криміналу?" Коли весь світ говорив про несправедливість поляків щодо українців, Україна мовчала. Що вартувало Петру Порошенку зателефонувати Дуді наступного дня і сказати: не чіпайте нашого професора. Вашого професора, але нашого патріота. Облиште в спокої його дружину, родину, нехай він займається своєю історичною справою, і хай історики розбираються, хто кому більше кривди завдав. Не зателефонував... Що заважало міністру закордонних справ Клімкіну від імені МЗС України зробити офіційну ноту. Не зробив!

В останній розмові Купріянович мені сказав: "Публікація в газеті "Слово Просвіти", рішення Комітету присвоїти мені премію надає мені додаткові сили і я вірю, що одужаю і здійсно свою давню мрію — побувати на Великій Україні, на землі Огієнка. Вклонюся тим землякам, подякую Комітету, який присвоїв мені цю високу нагороду".

Не можна було спокійно слухати промову професора Тимошика. А ще більше розбурхали людей, коли вони довідалися, що влада не видає грошовий еквівалент до премії Огієнка зарубіжному лауреату Григорію Купріяновичу. На це тут же відгукнулися брусилівці, Володимир Габанець, голова місцевої селищної об'єднаної територіальної громади і місцеві вчителі зі школи. Вони вирішили, насамперед Володимир Габанець, компенсувати не виплачену грошову частину премії нашому польському українцю з власних коштів.

На одній виставці — тисячоліття української державності

Світлана ЧОРНА
Фото Георгія ЛУК'ЯНЧУКА

Народний депутат України Юрій Шухевич (портрет його батька в розділі “100 українських перемог”), доктор юридичних наук Олександр Святоцький та інші наголосили, що необхідно виховувати українців на прикладах героїв, а не “низькосортних фільмах”, адже “нових перемог не буде без бойового духу, без любові до України”, джерело якої в нашій історії.

Фотолітописний експонат в славне минуле розпочинається з добре дослідженого Трипілля.

Окреме місце в експозиції займає історія Київської держави IX—XIII ст., якій передувало інше праукраїнське державне утворення — Антське царство, що виникло у IV ст. н. е. Саме з антами пов'язують дослідники існування протослов'янської держави, яку арабські джерела називають Куявією.

У фотолітописі представлена хронологія всіх етапів державності. Одна з ключових дат — 18 травня 839 року — перша згадка про Україну-Русь у Бертинських анналах, визначній пам'ятці Середньовіччя. Тоді імператор франків Людовик I Побожний прийняв у своїй резиденції в місті Ингулейгайм послів народу росів, що вже побували з місією у Константинополі, куди правитель направив їх “для утворення дружніх стосунків”. Ще одна важлива дата — 2 вересня 911 року, коли було укладено міждержавний договір Русі з Візантією, куди великий київський князь Олег від імені “всіх суших русів, що є під рукою його” та для “збереження і засвідчення дружби, яка од багатьох літ була між християнами і руссю”, направив своїх послів. В літопис ця подія внесена за візантійським літочисленням під 912 р.

Традиції державотворення від антив та Київської Русі успадкували українські козаки, що прославилися походами на чолі з Вишневецьким на турецьку фортецю Азов (1559), Московську державу (1609—1612), перемогами над польською армією під Жовтими Водами (1648) і московитами під Конотопом (1659) та в багатьох інших битвах і трудах під проводом Івана Виговського, Павла Тетері, Івана Самойловича, Петра Дорошенка, Івана Мазепи, Пилипа Орлика, Павла Полуботка, Кирила Розумовського.

“Держава і народ, які знають свою історію, — непохитні і міцні”

Презентовані матеріали, документи і світлинки унікальні, вони засвідчують українській державності 1180 років, а перша писемна згадка про Київську Русь, спадкоємцею якою є сучасна Україна, датується 18 травня 839 року. Цю дату зафіксували Бертинські хроніки, які зберегли свідчення про посольство русів до Візантійської імперії та Імперії франків. За словами сучасного британського історика Пітера Соєра, “своєю деталістичністю і компетенцією ці чудові аннали перевершують усі інші тексти IX ст.” Нещодавно Франція передала в Україну копію витягів із Бертинських хронік, які зберігаються в бібліотеці міста Сент-Омер.

Без ідентичності немає нації

Племена і народи, що населяли українські терени, заклали основи світової цивілізації. Людність на цих землях була вже на зорі кам'яного віку. На початку неоліту, у VI—V тисячолітті до н. е. — трипільська культура. “Трипільці репрезентували розвинену землеробську культуру міднокам'яного та початку бронзового віку (V—III тис. до н. е.) з багатьма великими і добре розбудованими поселеннями, величезними на ті часи протомістами з кількома десятками тисяч мешканців, доскональними і вигадливими керамічними виробами, а також своєрідним культом родючості”, зазначають укладачі фотолітопису.

У фотолітописі представлено матеріали, які розповідають про слов'янські державні утворення IV—IX ст. — антів, склавинів, венедів, полян, древлан, уличів, сіверян, тиверців та Київську державу IX—XIII століть. Зеніту могутності ця держава сягнула за доби Ярослава Мудрого: було збудовано й укріплено верхнє місто — “місто Ярослава”, споруджено собор Святої Софії, Золоті ворота, які нагадували

Унікальна виставка — “Українська державність: витоки, етапи становлення та розвитку”, що експонувалася 17—18 травня у Національному центрі ділового і культурного співробітництва “Український дім”, продовжить роботу в державних установах, вищих навчальних закладах, бібліотеках та в інтернет-просторі. Відкриваючи експозицію, одним із експонатів якої став фотолітопис, що розповідає про Україну від найдавніших часів — кам'яного віку, Трипілля, кіммерійців та скіфів до перших державних утворень на наших теренах, перших згадок про них у хроніках і літописах й до сьогодення, ініціатор та керівник проекту Перший віце-прем'єр-міністр Степан Кубів зазначив, що усі матеріали, зібрані у книзі, будуть оцифровані. Електронна версія виставки має бути доступною для всіх зацікавлених.

Константинопольську та Єрусалимську брами, монастирі святого Георгія та Ірини, багато інших споруд. При Софійському соборі було засновано школу, а також осередок з переписування та перекладу книг.

Київська держава була найбільшою середньовічною державою Європи, у її головному місті — Києві мешкало 100 тисяч осіб, значно більше, ніж у той час у Парижі чи інших сучасних столицях.

По смерті Ярослава Мудрого Русь охопили запеклі міжусобні змагання за великокнязівський престол. Протягом другої половини XII — на початку XIII ст. давньоруська держава розпалася на самостійні землі-князівства.

Тим часом зі сходу насувала страшна загроза — монгольські полчища. Фатальною 1223 р. давньоруські дружини через брак єдності зазнали страшної поразки від монголів, а в 1237—1241 роках на землі Русі вдерлися війська хана Батия. У причорноморських та приволзьких степах виникає нова держава — Золота Орда, до якої давньоруські землі потрапляють у васальну залежність.

Віра, традиції, культура, символи

На початку нинішнього року Українська Церква отримала Томос. З історичних джерел відомо, що перше хрещення Київська Русь прийняла за князя Аскольда близько 860-го року. 18 жовтня 957 р. княгиня Ольга в обрані св. Софії у Константинополі прийняла хрещення від візантійського імператора Константина VII Багрянородного та патріарха. Її онук Володимир Великий, який здійснив адміністративну реформу, в результаті чого влада в центрах перейшла від племінних князів до намісників, що призначалися з нащадків київського князя та його довірених осіб (це забезпечило територіальну єдність держави), визначив цивілізаційний вектор розвитку держави, охрестивши 988 року Русь. Тоді ж виникає і Київська митрополія, яка підпорядковувалася Вселенській патріархії. У 1686 році через підкуп, протистояння місцевого українського кліру, маніпуляції з обранням чергового митрополита Київська митрополія була анексована Московським патріархатом. І лише зараз, виборовши право мати єдину помісну Церкву, український народ зміг позбутися духовних пут.

Володимир Великий залишив нам у спадок ще один символ — великокнязівський герб “Тризуб”, який він карбував на перших монетах Київської Русі.

З небуття тризуб повертається в добу Української Народної Республіки — великокняжий знак стає гербом відродженої держави, він зображений на Великій печаті УНР (1918). 19 лютого 1992 року Верховна Рада України своєю постановою затвердила Державний Герб незалежної України. Ним став золотий тризуб на синьому щиті. Проект цього герба розробили українські геральдисти — Андрій Гречило, Олексій Кохан та Іван Турецький.

У книзі представлена історія й інших державних символів — синьо-жовтого прапора та Гімну.

Фотолітопис правди і перемоги

Наступний етап української державності, представлений у книзі, — Галицько-Волинська держава та Королівство Русь у XII—першій половині XIV ст. Однією зі славних сторінок тієї доби стала спроба князя Данила створити у 1240-х рр. антимонгольський союз європейських держав під егідою католицької церкви. 1253 року Данило прийняв від Папи Римського Інокентія IV корону, коронувався у Дорогочині на Підляшші і відтоді іменувався королем Русі.

Таким же славним сином українського народу є і Василь-Костянтин Острозький. У 1576 р. в Острозі князь заснував першу в Україні слов'яно-греко-латинську школу (Острозька академія) та у 1578-му друкарню, куди запросив Івана Федорова, перетворивши свою резиденцію на справжній науково-культурний осередок.

Спадкоємцею демократичних і культурних традицій, виплеканих за часів Київської Русі і Галицько-Волинського князівства, стає українська держава середини XVII ст. “Військо Запорозьке”. За гетьманування Петра Конашевича Сагайдачного козацтво стає впливовою соціально-політичною та військовою силою. Під його керівництвом козаки здійснюють низку успішних походів на Очаків і Перекоп (1607), Синоп і Кафу (1616). 1618 року, допомагаючи польському королеві Владиславу, котрого московити оточили під Вязьмою, козаки захопили Єлець, Серпухов, Калугу і штурмували Москву.

Антимосковський курс обрав і гетьман Іван Мазепа, який усі роки свого правління виступав покровителем культури, мистецтва, освіти і науки. За його сприяння Києво-Могилянський колегіум перетворено на академію, засновано Чернігівський колегіум. Захищаючи Гетьманщину від повного поневолення Московщиною, гетьман 1708

року в ході московсько-шведської Північної війни перейшов з невеликим військом на бік шведського короля Карла XII. У червні 1709 року союзники програли битву під Полтавою, невдовзі Мазепа помер в еміграції. Його соратники — Андрій Войнаровський, Григорій Герцик, Іван Ломиковський, Іван та Федір Мировичі, Пилип та Григорій Орлики й інші започаткували першу політичну еміграцію з України та на теренах Польщі, Франції, Швеції, Туреччини проводили активну промосковську політику і виношували державницькі плани. Написана в еміграції Пилипом Орликом Конституція Війська Запорозького стала першою європейською Конституцією в сучасному розумінні слова.

Державниками залишалися і наступники Мазепи — Іван Скоропадський, Павло Полуботок, Данило Апостол, Кирило Розумовський, діяльність яких стала потужним чинником у формуванні національно-державницької свідомості наступних поколінь українців.

У книзі подано цілу галерею портретів видатних діячів XIX—початку XX ст., коли українські землі перебували у складі російської та австро-угорської імперій. Серед них поет Василь Капніст, автор знаменитої “Оди на рабство”, меценат Дмитро Трошинський, родич Миколи Гоголя, Олександр та Ілля Безбородьки, фундатори Ніжинського ліцею, Василь Каразін, засновник Харківського університету, письменник та ректор Харківського університету Петро Гулак-Артемовський, перший ректор університету св.Володимира у Києві Михайло Максимович. В цьому ряду — письменники, громадські діячі, меценати.

Наступний розділ фотолітопису присвячений 100-річчю УНР та боротьбі українців за власну державу. У виданні представлені документи тієї доби, видатні діячі УНР, історичні довідки. Окремі розділи присвячені ЗУНР та Карпатській Україні, темі відновлення держави 30 червня 1941 року.

Саме в цей день українські національні збори всупереч німецьким планам проголосили у Львові Акт відновлення Української держави та створення коаліційного уряду — Українського державного управління на чолі з Ярославом Стецьком. Гестапо заарештувало автора Акту 30 червня 1941 р. Степана Бандеру, Ярослава Стецька та інших українських діячів. У вересні їх ув'язнили у таборі Заксенгаузен та Аушвіц. На боротьбу з окупантами піднімається УПА — влітку на Поліссі під керівництвом Тараса Бульби-Боревича формується загін повстанської армії “Поліська Січ”.

За сучасними підрахунками УПА, нараховувала близько 100 тис. бійців. Підпілля ОУН поширювало свою діяльність на всю Україну, зокрема на Донбас і Крим. 500 тисяч українців зазнали репресій через підтримку визвольного руху.

Останній відомий бій УПА з оперативною групою УКДБ відбувся 12 квітня 1960 року біля хутора Лози на Тернопільщині.

У розділі “Сучасна держава” представлено матеріали, які розповідають про проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р., діяльність Президентів України, Верховної Ради та інших інститутів публічної влади.

“Ми показали — наша сила в єдності, наше завдання — зберегти українську державність”

Фотолітопис створено за участю Всеукраїнської правозахисної організації “Меморіал” імені Василя Стуса, яка відзначає 30-річчя від дня свого заснування (автори ідеї та керівники проекту Степан Кубів та Олександр Святоцький).

Майже п'ять років над виданням працювало більше 4 700 науковців з науково-дослідних інститутів, університетів, НАНУ. Багато документів, що увійшли до книги, отримано з Австралії, Канади, США та європейських країн, збережені представниками діаспори від знищення в радянський час. До роботи над фотолітописом долучилися і голосоукраїнці — головний редактор “Голосу України” Анатолій Горлов (член редакційної ради), Світлана Чорна та Юрій Перебаєв (укладачі), фотокореспонденти Олександр Клименко, Сергій Ковальчук, Андрій Нестеренко та Валентина Восколович (редагування і коректура).

Мирослав
ЛЕВИЦЬКИЙ

Закінчення.
Поч. у ч. 20 за 2019 р.

Вища міра деградації

— не викристалізувалася як клас відповідальна за долю нації політична аристократія, ядро якої ми мали в 1990-х роках. Нині переважають багаті циніки, які шокують нерозумінням суті й потреб нації. Вони усе зводять до дешевої ковбаси для загалу й до розкоші, поєднаної з псевдокультурою, для себе. Саме з їхньої подачі формується клімат національної безвідповідальності і в колах великого бізнесу, і серед значної частини політиків.

Тож не дивно, що у день історичного голосування закону “Про забезпечення функціонування української мови як державної” аж 75 депутатів були відсутні на робочому місці у сесійній залі парламенту України. Одних відсутніх депутатів фракції блоку Петра Порошенка (22 особи) і фракції “Народного фронту” (12 осіб) вистачило б, аби забезпечити конституційну більшість голосів (мінімум 300) у цьому голосуванні. Тим паче, за словами голови Комітету з питань культури і духовності Верховної Ради України Миколи Княжицького, який представляв на сесії закон про мову, за нього проголосувало чимало осіб, на яких Комітет не сподівався.

Однак не всі з відсутніх 34 депутатів з двох названих фракцій голосували б “за”. Судячи з лементу, який після позитивного голосування вчинила дружина народного депутата України Сергія Лещенка, коли б він був присутнім у залі, є всі підстави вважати, що не голосував би “за”. Діджейка Анастасія Топольська закон “Про забезпечення функціонування української мови як державної” назвала “не что иное, как тотальная украинизация”. Закон цей її “ущемляет в правах” як “русскоговорящую украинку”. Слова обурення Анастасії (її родове прізвище Беседіна) спеціально залишаю без перекладу. В Україні багато хто нині розмовляє російською. Проте багато хто з них захищає українську землю від путінських загарбників. А Топольська родом із селища Фащівка, що розташоване у нині окупованій частині Луганщини, як писали в електронних ЗМІ, не приховувала симпатій до сепаратистів. Були навіть повідомлення в інтернеті, що вона їх підтримувала...

У грізному посланні з Італії на Facebook вона написала (цитую в перекладі): “Через якихось крайніх виродків у мене тепер немає програми. Будьте ви прокляті, ідіоти нещасні. З усіма вашими сімейними цінностями і українськими квотами”. У матеріалі “Главреду” відкривається послання на оригінал прокляття українців Топольською. А разом з ним відкривається і величезна кількість коментарів до того прокляття. Щонайменше у половині з них неприхований глум над українською мовою, українською піснею і українською реальністю. Один з коментарів мене особливо шокував (цитую з пам’яті у перекладі): “Твій Сергій нібито депутат. Невже ж не можеш його заставити, аби домігся скасування того дебільного рішення?”...

Не виключено, що Топольська таки змушує Сергія Лещенка дещо робити. Коли у травні 2018 року розгорівся скандал після того, як (на той час уже офіційна) дружина Лещенка назвала українські вишиванки “вишиватками”, на це грізно відповіли користувачі Facebook, де Топольська розмістила свою “вишиватку”. Слова обурення з цього приводу були адресовані також і Сергієві: “От же ж Бог парує пришиблених”...

Правду кажучи, щось у тому є! У Вікіпедії про володіння іноземними мовами у Сергія Лещенка зазначено: “українська мова”. Якщо жарт, то дуже примітивний, в якому прочитується зневага до української держави і української нації. Якщо це не жарт, то час вже ставити питання про адекватність таких політиків.

За націєтворчий закон “Про забезпе-

чення функціонування української мови як державної” проголосувало 278 народних обранців. 70 депутатів виступили проти цього закону. Жодного голосу “за” не дав опозиційний, названий у народі російським, блок. А 100% голосів “за” дала лише фракція Радикальної партії Олега Ляшка.

Проти проголосувало 38 депутатів, 25 — не голосували, а 7 — утримались від голосування. І це є чесна позиція. Нечесною і аморальною позицією є втеча від відповідального голосування, прикриваючись відсутністю. Не виключаю, що дехто був відсутнім з поважних причин, проте багато з них — традиційне “болото”, готове на зраду, коли їм це буде вигідно.

“Болото” присутнє не тільки у політиці. Воно дедалі глибше затягує журналістику. І не тільки українську. Великі моральні авторитети і України, і світу наголошують, що місією журналістики є самовіддана служба правді, а не гонитва за завзвичай примітивною сенсацією.

Якраз у руслі “пульсу часу” ведуча телепрограми “Право на владу” на каналі “1+1” Наталія Мосейчук 25 квітня 2019 року зробила сенсаційну заяву “Мова не нагодує”. Спочатку у соцмережах засуджували Н. Мосейчук. З’явилася навіть група “Нагодуй Мосейчукку”. Згодом дедалі активніше стали з’являтися дописи на підтримку цієї специфічної пані.

Вона від 1993 року пов’язана з телебаченнями. Київську кар’єру починала на Інтері. Коли на одному з ефірів на “1+1” її назвали журналісткою, вона різко “відрубала”, що вона ведуча, а не журналістка. І підкреслювала, що працює за сценарієм. Тому часто її називають українською Скабеевою (одіозна путінська пропагандистка).

Записи у соцмережах на підтримку Наталії Мосейчук та озвученої нею тези “Мова не нагодує” зводилися до твердженнь, що нічого нині займатися мовою, нічого на неї витратити гроші, коли народ не може собі дати ради з тарифами.

Сподіваюся, що це лише атака путінських тролів. Дуже не хочеться вірити, що 5 років тотального зомбування українців телевізором глибоко прибили інстинкт національного збереження. Далеко не останню роль у тому, що маємо нині таку патологію, зіграв канал “1+1” та “95 квартал”.

У тому глибоко переконався, коли аж двічі переглянув запис програми “Право на владу” зі скандальним висловлюванням (“мова не нагодує”) уродженою у Туркменістані доні радянського військового, який, як вона сама озвучила, був також учасником радянського окупаційного контингенту в Афганістані, в Німеччині, в Угорщині. Подивився я також фрагмент запису з емоційним “наїздом” ведучою Наталією Мосейчук на журналістку Яніну Соколову. Коли у ведучої пустили нерви, вона перейшла на крик і примітивний суржик. І тут я зрозумів, чому вона назвала себе ведучою, а не журналісткою...

Колего Н. Мосейчук, котрі її захищають, доводили, що вона лише цитувала слова бізнесмена — засновника компанії “Globalspirit” Євгена Черняка (родом із Запоріжжя), який напуває спиртом Україну й половину Європи, — і нічого на неї нападати. Насправді є питання: якщо вона справді цитувала чужі слова, то чому вибрала саме такі, котрі багато українців сприймуть як плювок у душу? А по-друге, чому ж цитованих слів не годен знайти в інтернеті? Є натомість інші, також цитовані ведучою, слова засновника “Globalspirit”, де він дорікає українському парламенту, що потрібні бізнесу закони не приймають роками, проте дуже швидко ухвалили закон про українську мову.

Звичайно, людина, зайнята спиртними справами, може і не знати таких деталей, що праця над законом “Про забезпе-

чення функціонування української мови як державної” тривала майже 10 років. Однак це знала ведуча. Їй це пояснили народні депутати України Микола Княжицький і Оксана Сироїд (віце-спікер парламенту) та директор Інституту української мови Павло Гриценко. Однак ведуча все одно зачитувала без будь-якого коментаря докори Черняка парламентові з приводу ухваленого ним закону про мову. Чому? Здається, навіть далекий від політики людям відомо, що Комітет, який займається питаннями мови, не займається фінансовими і економічними питаннями.

Логіка тут проста, і вона простежувалася з першої хвилини передачі. Було помітно, що поставлені сценаристами завдання перед ведучою: максимально дискредитувати і ухвалений закон про мову, і усе хоч якимось чином пов’язане з іменем Петра Порошенка. Він же заявив, що залишається у політиці. А олігарх Коломойський прагне його тотально розчавити.

25 квітня 2019 року розмова у студії каналу “1+1” почалася з провокаційного запитання ведучою: “Закон про мову — перемога української мови чи поразка російської?” Народний депутат України Микола Княжицький дохідливо пояснював, що цей закон взагалі не стосується російської мови.

Ведуча дуже наполягала на відповіді, чи після ухвалення закону “Про забезпечення функціонування української мови як державної” Україна може мати якісь неприємності на кшталт розколу держави тощо. Народний депутат України Оксана Сироїд пояснила, що Закон про державну мову — це продукт консенсусу. Вона наголосила, що не закони розколюють суспільство, це роблять вороги.

Коли вийшов до мікрофону київський банкір Ігор Мазепа (від першого дня професійної діяльності пов’язаний з російськими банками), склалося враження, що виступає лютий ворог, який має українців за повних ідіотів. За даними ЗМІ, контролюваним І. Мазепою сервісом користуються для здійснення переказів грошей на окуповані Росією території України. У ЗМІ є також згадки про його зв’язки з Приватбанком, коли він ще був у руках Коломойського, та про близькі стосунки з колишнім главою адміністрації президента України Борисом Ложкіним (з червня 2018 р. — віце-президент Всесвітнього єврейського конгресу).

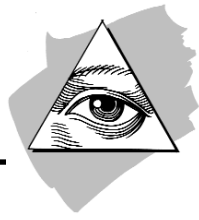
Ігор Мазепа назвав дві години дискусії у студії, зокрема півгодини з приводу закону про мову, майже 20 хвилин виступу міністра закордонних справ Литви з його різкими оцінками політики Росії, шизофренією. Далі він став читати повну нісенітницю “лекцію” про європейську багатомовність та про післявоєнну відбудову Європи. І якраз у цю його “лекцію” Н. Мосейчук “вмонтувала” сентенцію “Мова не нагодує, а бізнес нагодує”, яку приписує Є. Черняку. І. Мазепа сказав, що повністю підтримує цю думку.

Дуже різко проти них виступив співведучий програми “Право на владу” Сергій Іванов з Донбасу: “Окрім них у нас є ще 45 мільйонів населення, більшість із яких, зокрема і я, можливо, мають іншу думку. Тому прошу — не порівнюйте ковбасу з мовою!”

Віце-спікер Оксана Сироїд назвала намагання ставити в один ряд духовне й матеріальне таким же абсурдом, як і намагання порівнювати червоне з круглим... Від себе додаю, що поки українців накачуватимуть примітивним популізмом, граючись у порівняння “червоного з круглим”, довго нам не бачити обіцяного “раю”. Проста дорога веде до пекла, а не до раю.

Страшна у цій історії була навіть не сентенція “мова не нагодує”, а те, що її підтримало аж 95 % зібраної у студії “1+1” аудиторії. А коли на початку передачі говорили про роль мови у становленні держави, то рівень підтримки коливався в межах 50%. Мені від того страшно.

Катерина МОТРИЧ

Таких політичних пристрастей і такої полярної напруги, емоцій, як у переддень виборів і після них, Україна давно не знала. Таких “гадань”, додумувань, прогнозів і тривоги мисляча та патріотична частина українців ще не звдала за останні, може, й сто років, і такого шоку від ребуса рідного народу, який “ніколи не помиляється”, також давно не було. І ця патріотична мисляча Україна долає справжнє потрясіння, шукає відповіді — й дедалі менше у тих роздумах оптимізму. І все ж, одні делікатно і надто толерантно говорять про демократію, чесні вибори, за що й постав Майдан Гідності. А категоричніші й більш прямолінійні гнівно говорять про голодомори, репресії, війну, в яких було знищено елітний генофонд нації, про оновлене рабство. Ще хтось вдається до лексики й розпоясності “95-го кварталу” й батькує “рагулів”, які вибори сприйняли, як “лігу сміху” з новими обличчями і “приколами”. Поінформованіші говорять, що знову українці власними руками вхопили себе за горло там, де сонна артерія. Запевняють, що на цій землі плодиться “унікальний” народ, в генетиці якого є гени поневолювачів і вони дрімать й прокидаються в доленосні періоди. І тоді ніяких ворогів народу вже не треба: він сам у мирний спосіб все вирішує. Хтось згадує тих, що будили той ген самознищення. Згадує Генерального суддю Василя Кочубея, ображеного на гетьмана Івана Мазепу за доньку й дружину, закоханих у гетьмана. Почуття помсти змушує його робити доноси на гетьмана. Врешті, переконує царя у зраді Мазепи, і той руками Меншикова та розлютованих москалів знищує гетьманську столицю Батурин і топить у крові батуринців. Те ж почуття помсти (ми його згадуватимемо не раз, бо воно фатальне для України) охопило й козацького отамана Семена Палія, який привів під Полтаву 30 тисяч козаків, що билися зі своїми побратимами на боці царя. Це, мабуть, і забезпечило перемогу царського війська. Помсту було вчинено. Впала Україна! Чи й мстиві настрої Директорії до Гетьманату 1918-го... Зворохобили й народ, може, на-

віть 73 відсотки. Україна впала у більшовицькі “обійми”. Чи згадаймо не такі вже й давні президентські перегони, де кинули клич “проти всіх”. Його висловили найбільші патріоти, і в результаті вплив “двічі несудимий”, який довів, що він таки ж “порожняк не гонит”.

І ось знову, як кажуть французи, дежавю. Тепер уже вчинено помсту Президенту Петру Порошенку. Замовник інший, виконавець таки ж той, але до неспіванності омолодженій: вічний хохол-малорос. Слабомислячий, хронічно непатріотичний, охочий до чужого ярма і батога. Пряником його можна поманити, але вмить поміняти його на батіг. Україна ще поки що стоїть, але Росія збдьорилася, впадає в “паспортний креатив”, і на цьому її пошуки “ахіллесової п’яти” нової влади не зупиняться, бо така її земна місія: брехати, красти, завойовувати й чинити пекельне зло українцям та й усім планетянам. Бо, як сказав її останній цар, “у Росії граніч нет”. Тобто, уся планета належить їй, і її відстійники мають рознести сморід якнайдалі.

Про стадність, силу натовпу, демос і охлос людство говорить стільки, скільки існує. Як можна скерувати натовп, як можна нав’язати йому ту чи ту ідею, як легко і просто добратися до його емоцій. Так-так, не до мислення, а саме до почуттів. У натовпу це вирішальне. Сила думки має шляхи індивідуальні, вибіркові, елітні, а сила емоцій невиваблива. Вона здатна заводити масам водночас. І з усіх їх проявів — любові, ненависті, веселощів — емоції сміху, гумору чи найбільш “інфекційні”. Вони здатні захопити мільйони, бо приємні, радісні й позитивні. Не треба думати, напружуватися, аналізувати. Носії позитивних емоцій стають кумирами, улюбленими. Їм вірять, навіть якщо вони в реальному житті деспоти і тирані. Володарі людських почуттів, звісно, люди непересічні, харизматичні. І здебільшого демонічні. Такою силою впливу на маси володів Ленін, що зумів підняти тисячі на революцію. Це були емоції гніву й ненависті. Такою силою впливу на німців володів Гітлер. Він розбудив у арійців ген “голубої” крові, і вони повірили у свою вибра-

Тінь Варрави

ність. Такою силою впливу володів Сталін, і він опромінив тисячі ненавистю, жорстокістю, людиноненависництвом диявольової сили. Він дав поживу і “настанову” усім провладним совітам пасти людські емоції, формувати їх у певному напрямі, не дозволяти їм виходити за рамки дозволеного, неодмінно любити “тюрму народів”, “где так вольно дишгт человек”. І над цим працювали ЦК, келебе, кіноіндустрія, журналістика, література, все мистецтво. Цими ж второваними дорогами прямує нині й путінська Росія, тримаючи людські емоції в тій зоні суворого режиму, які не несимуть загрози тоталітарній системі. Так радянських людей переконали, хто такі “вороги народу”, і до сьогодні живе ненависть до справжніх героїв України.

Сила натовпу не від Творця. Чи не найпереконливіше її змалювали євангелісти. Мовби й безпристрасно, інформативно, але скільки болю й осуду за тим прочитується. Ті, що зустрічали Ісуса Христа, коли Він на ослі в’їхав у Єрусалим, і кидали йому під ноги пальмове гілля й вигукували: “Осанна, сину Божий!”, за тиждень вже волали “Розіпни його!”. Бо над їхніми емоціями вже “попрацював” синедрион. І для помилування вони вибрали Варраву. У давніх іудеїв була традиція: незадовго до Великодня дарувати помилування якомусь засудженому злочинцеві. Перед натовпом розгніваного люду були Ісус Христос і розбійник Варрава. Обоє чекав суд. І доля обох була в руках народу. І ті, що лише недавно кричали “Осанна, сину Божий!” і готові були нести Його на руках, вибрали для помилування розбійника. Бо це було рішення синедриону. І дарма, що вони ходили за Ним, що Ісус зцілював їх, милував, що вони бачили його чудеса, як Він воскресав мертвих і повертав до життя одержимих, як Він проповідував Царство Боже і сів зерна віри. Це не спрацювало, бо для цього треба було “включати” мислення, розум, а у натовпу були зомбовані емоції, і добрі почуття враз переродилися на лихі. Тому замість пальмового гілля на чоло Спасителя одягнули вінок з колочого терну. Його били й плювали в обличчя, шаленіли в насмішках і ненависті до Нього, а коли Він просив пити, то йому зволожували вуста отцом і волювою жовчу і несамовито знущалися, зваливши на плечі важений хрест.

Справді, у натовпу батько сам князь п’їтьми. І не варт шукати у наших грішних днях аналогій, але чомусь нав’язливо вимальовується той день на Софійському майдані, усміхнені заплакані обличчя людей, які чекали цілісінкрий день (!) обрання глави нашої Церкви, щасливе лице Президента, його дитинна радість і вигук киян: “Порошенко! Порошенко! Порошенко!” І невдовзі стається раптова амнезія загалом. Значна його частина, нехай молода та непросвітлена, забуває, що він той віртуоз-смертник, який улітку 2014-го вистрибнув з літака без парашута і вижив... Забуває чи не знає, що він очолив Україну — голу, босу, обікрадену варравами. З голою казною, деморалізованою розпроданою армією, зрадливою міліцією, жорстокими силовика-

ми, зруйнованою економікою, азійською навалюю. І протягом неповних п’яти років створено професійну армію, яка зупинила ворога, налагоджується економіка, поповнилася державна казна, світ відкрив для себе Україну, яка трагічно й стоїчно виборює собі європейський простір, нагороджує санкціями Росію. І все це той “пілот-смертник” без парашута та його професійна команда. Європа дедалі ближче впускає до себе Україну, надає їй безвізовий режим, дедалі частіше звучить аббревіатура НАТО і крок за кроком Україна віддаляється від фашистського режиму путінської Росії. І врешті перемагає перемога, довгих століть — Томос! Українська православна церква здобуває викрадену в неї всепожираючим “руським міром” самостійність аж через 333 роки. Подія епохальна. І той, хто переміг підступного й жорстокого москаля, стоїть на тих історичних “валах”, де височіють найпотужніші й найвеличніші постаті нашої історії. Поруч зі славними князями та гетьманами. Бо духовна свобода — це та енергетична оболонка, яка захищає фізичну. Це лад у психічному здоров’ї нації. І ми, називаючи Володимира Великого рівноапостольним, прощаємо йому і його 500 наложниць, і його жорстокість, і його виснажливі походи, де гинули тисячі, і, напевно, узаконену корупцію, бо все це осідає в тих історичних рецепторах, в тій ніші людських слабкостей і гріховності, а на поверхні залишається усе національно домінатне, доленосне і величне. І між охрещенням Київської Русі і нинішнім Томосом пролягає золотий нетлінний міст із того “матеріалу”, який принесли нам ангели з Божого світу. І це усвідомлюють усі великі українці. Ті, що давно випасають господні череди, і ті, що стояли довгий холодний день на Софійському майдані, чекаючи доленосного рішення.

І ось тут пролягає глобальна межа, швидше, прірва у нашому соціумі — між просвітленими, патріотичними, що зі сльозами на очах зустріли радісну звістку, і тим охлосом, що відмежовується від елітної частини народу інтелектуальним слабомислієм і ментальністю невивабливого совка. І це епохальна межа — століть, а може, й тисячоліть. Межа різних світів, різних цінностей й духовних величин. На цій межі завжди тирлувалися вирожденці і яничари, тут потоптували українські святині, зневажали українських світочів і національних героїв, плодили анекдоти про “дурного недорікуватого хохла”. І автор цих антиукраїнських чудовиськ “нічтоже сумняшся” хронічно демонструє свою інтелектуальну убогість та зарозумілість, знаючи, що йому ніхто не дасть по зубах, не вліпить, як казав поет, “подсвечніком по мордасам”, ба термосом по фейсу. І демократія дозволяє їм все, але е та заповідна зона, той олімп, куди невігласи і маргінали не повинні пролазити, бо вони — звільгаризовані совки попри їхні мерси, офшори і викрадене на цій нелюбленій нами землі багатство.

І Ваш біль, Петре, Олексієві сину, і Ваша передчасна сивина зрозумілі багатьом, що бредуть у ці дні через цей біль і гнів. І

навіть хочеться провести іншу паралель між вами і Володимиром Великим: після охрещення князь перестав карати злочинців; до нього прийшли обурені киево-печерські ченці, мовляв, чого, князю, не караєш злодіїв-злочинців? Дивись, як вони розперезалися. На що князь відповів: “Боюся гріха”. Щось подібне прозвучало із ваших уст на подібне звинувачення: “Хіба я кат?” І ти чуєш у собі голос натовпу: “А хто каже, що треба бути катом? Всього лиш чинити так, як сказав ще в сиву давнину наш народ: “Катюзі — по заслугі”. І коли б усі злочинці-злодії проявили своє волевиявлення 3-за грат, а ті, що одержали свої дипломи з печаттю Понтія Пилата і теж “боятися гріха” й не садять їх, назавжди втратили право чинити земне правосуддя, то це була б перемога не століть, а тисячоліть. І не було б оцих ганебних 73 відсотки. Ба, може, й були б, але — Ваші, пане Президенте!

На нашій землі, робиш невтішний висновок, лише козаки були нещадні до злодіїв та казнокрадів і карали злочинців суворо й жорстоко, вважаючи це ганьбою й невимовним гріхом. А наше правосуддя — просто таки “ангели милосердя” до всіх казнокрадів, корупціонерів. Між ними і правосуддям пролягає “мана” у сотні чи то мільйони валют, за якою не видно ні викраденого в народі, ні вчиненого злочину. А оскільки ця “мана” ховає злочинців, то їх і “немає”. Можна відірватися на тих, хто вкрав щось у сусіда, або посадити довічно безневинного, який не має того “таємничого” захисту.

Отож український синедрион і креатив “руського міра” все зробили, щоб помста ненависному Порошенку переросла у волевиявлення народу. Методів було багато. Інтернет — це та продажна дівка, яка віддається кожному охочому. Та й патріоти каналу “1+1” дружними лавами перейшли в ряди того придворного догдництва, яке славило “голого Короля”, і потоптувало Порошенка до непристойності, з одержимістю вірнопідданих лакеїв. Вишукувало й винохувало, йшло на слід і такі наслідили знову проти України. А ще інші телеканали, власниками яких є ображені й спроваджені від державної казни і грошових потоків мільярдери, запустили мало не цілодобово споглядання “Володимира ясне сонечко”. На всіх каналах він, улюбленець мас, усміхнений, радісний, “прикольний”. То на “велику” їде, як простий смертний, іде на сцені поруч із бідною соратницею відтягує матню і викликає в мільйонів справжній шаль, ерекцію сміху. То кривляється, пританцьовуючи, як колотронний паяц, і все лагідненько, трішки дебілувано, гугняво, щоб викликати водночас любов і співчуття. І ні натяку тобі на злий оскал, залізні нотки, неприховане хамство, зарозумілість і комплекс царька, котрий з царського паяца раптово переродився в царя. Словом, “Володимир ясне сонечко”. Та так все це мило й смішно, що аж 73 відсотки “прикольного” соціуму водночас заковтнули цю приманку. І наживка солоденька, і “блбьотка” як по маслу пішла. Ось тільки як висмикуватиме гачечка, то, може, буде й “прикольніше”. А таки буде. Бо всі прогнози до цього вже є. Бо від пана до хама — один крок. І хам уже засвітився..

Отож ведеш мовчазну суперечку із тими майже однодумцями, які переконують тебе, що серед цих упійманих на приманку аж понад 73 відсотки народу, до якого ти маєш нещастя належати, є цілком адекватні “карасики” і розумні “коропчики”. Може, це й так, ось тільки в тому, що вони з українських ставків і озер, ніхто мене не переконає. Що вони люблять Україну і думають про її і свій завтрашній день. Хоча про що це я? У риба же відсутній апарат мислення. Там усе вирішують зябра...

Досить популярна думка, що трішки кидає тінь на самовпевнене личко “ясного сонечка”: не всі за нього голосували, а проти чинного Президента. Не вмер Данило, та галушка задавила. Ми вже бачили це не раз. Помста що-раз закінчувалася крахом нації на довгі роки чи її століття. А от мудрості з своїх немудрих вчинків не беремо. У таборі, який розбив Генеральний суддя Кочубей, куди зайшов із 30-тисячним військом Семен Палій, куди були вскочили і Винниченко з Петлюрою, зводячи рахунки з успішним Скоропадським, надто тісно. Бо туди пропхалися не так давно мудрі патріоти “протівсіх”. Проти всіх — укотре проти України.

Тепер — проти Порошенка. І ось він — “вимірний місяць”. Всі князі, гетьмани і все військо за порозьке виструнчилися на Небесах і вдвигуються в зарозуміле і не таке вже розсміяне личко, дрібно поставу, а зневажана Клію скорботно і гнівно промовляє: “Оце заради цього лилася кров століть, вмирали у муках на палях і за ребра повішені козаки, конали в неволі і на галерах, в темницях і по чужинах! Оце заради нього зотліли тисячі праведників! Виляг цвіт нації на Майдані й тисячі на війні на сході. Чи ти, Україно, стуманіла, чи геть “оприкольніла” і перетворилася на “95-й квартал”?

Коли до України насувалося московське пекло, коли у січні 2014-го в Борисполі приземлився російський військовий літак з напалмом і був відданий наказ московського царька васалу застосувати його і спопелити Майдан разом з людьми, “ясне сонечко” кривлялося на сцені, не відаючи, серед якого народу живе і називаючи українців хохлами, перекривляло політиків, непристойно й образливо показувало у власнім виконанні українців як дебілів і недорік, що дуже веселило майбутній електорат. Дозволяло собі те, що годі назвати речами при томних. А лідер Майдану Андрій Парубій, за голову якого йшло полювання, просто таки став посміховиськом. І хочеться запитати у батька-професора новообраного президента: невже ви не вчили свого сина простим життєвим мудростям, що з природних людських вад не те що насміхатися непристойно, а навіть грішно. І життя неодмінно поверне ті кпини несмішними речами. Тоді, коли наші хлопці падали під кулями, вигукуючи “Україна понад усе!”, “ясне сонечко” обурювалося незручностями і видавало на сцені палацу такий гумор, що червоніли навіть його стіни. А електорат аж відкидався у кріслах регочучи, потішавшись тим огиддям. Бо такий нестатурний чоловічок, що з кислотою міною заглядає собі в штани, викликає в “електорату” “ржачку” і тому, що у його “годиннику” зупинився “маятник”, і тому, що

цей несмак і вульгарність дуже ж такі “прикольні”. І він та його ляльководи знають, що чим нижча планка цього гумору, тим вищим буде його рейтинг. І хотілося б не згодитися, але де вже правди діти! Як сказав мудрий Лесь Подерв’янський, — це мистецтво для бидла. І немає жодних аргументів, щоб це заперечити. Бо справжнє мистецтво спущене людству з Небес, і воно натхненне Святим духом. І тому воно вселенське, що хвилює народи століттями. Є національне, що живить душі націй. Є тимчасове, прив’язане до якихось історичних подій. А є упосліджене, що подразнює найнижчі людські інстинкти, задовольняє того дракончика, який вибиває копитами, крутить ріжками та лоскоче автора-приколіста і його шанувальників у тих місцях, про які говорять у підворітнях і пишуть на парканах. Саме таку поживу дуже часто й дає “95-й квартал” та його “слуга народу”. І, вже обраний на найвищу посаду держави, він красується з телекранів у трусах десь в Туреччині, і хтось із майбутніх керманів держави цікавиться, чи Вова пісяє у воду. Не лише у воду, а хочеться, щоб струмінь потрапив на кожного з 73-х...

І в ці переднавігаційні дні відкрилося одне з облич “слуги народу”, яке він ретельно ховав за гримасами клоуна. Самовпевнене, зухвале, владне і хамувате. Обличчя диктатора, який не приховує, бо всі це знають, свого політичного невгладства, але який готовий вихопити “шашку наголо” і помахати нею, а то й позносити голови всім без винятку політикам. Щось там дражливо і злостиво базикає про “шведський стіл”, безпардонно ображаючи ще чинного Президента Петра Порошенка. Не відомо, чи то був “шведський стіл”, чи лише пишне застілля, на якому визначили цьому “служі народу” роль цапа-відбувайла. Хтось із кимось зводить рахунки, а йому написав іншу роль, поміняв роль коміка на трагікоміка. І та успішна роль президента з іменем великого сучасного поета Василя Голобородька дуже швидко реікарнується в неуспішного, закомплексованого диктатора, який стрімко скочуватиметься з примарного олімпу в провалля. Уже без велосипеда. Бо всі диктатори — це сув’язь комплексів. А в нього вони будуть, бо це не його роль, і співавтором цього сценарію був вічний спокусник.

У чомусь навіть співчуваєш йому, що вимушений був прийняти вирок “синадріону” розп’яти Порошенка, де він має виконати невдячну роль того, що забиває цяхи. Уже говорилося, що помста — річ фатальна. І та роль на велосипеді, що розчулила мільйони, примарна і оманива. Бо краще програти, але в приязні розумних і мислячих, ніж виграти серед тих, кого легко спокусити, обдурити і нав’язати чужу думку. Або, як каже наш народ, краще з розумним загубити, ніж із дурнем знайти. Бо всі ці “приколи” з простяцьким дячком — міраж для простого люду, який мріє, щоб до влади прийшов один із них, схожий на них, що їздить в електричках, переповнених автобусах, на велосипедах. І те, що його “VELO” — дорогий мерс з охроною, і що образ “слуги народу” лише вдало знайдений ефект 24-го кадру, — хто про це думає!

І от учора стало сьогодні. Тре-

ба йти в “підготовчу групу” і починати вчити і вчитися. А ще намагатися полюбити те, що не любиш і вважаєш чужим: Україну, її мову, народ, культуру, державу, що впала зненацька на простягнуті руки. І дати відповідь на надскладні запитання: навіщо мені це все? Нащо я вліз у цю гру багатих людей? Нащо псує карму своїх дітей і власну? Чи мені було мало всього, успішному, реалізованому, багатому, що має усього через край! Чому юдоль вибрала саме мене, адже у мене щаслива добра доля? Чому вона з короля сміху, насмішок та насміхань прагне перетворити мене на “Голого Короля”? Привести до краху і поразки?

І доведеться підняти непосильний і не свій хрест, ба ярмо, і крізь піт та втому побачити криваве обличчя війни і дати собі відповідь: а як я її буду зупиняти? І в цій борні з Путіним я як дрібне мишеня поруч із досвідченим котом. І треба дати відповідь і вирішити шоденно сотні проблем, чужих тобі, неприємних. І це не “Ліга сміху”, і віднині на твоєму “квартилі” зачалися підступні вовки, лисиці, що чекають твоїх поразок і спотикань. І ти, ще не прийшовши до влади, зухвало відсік усіх, хто міг простягнути тобі руку, поділитися досвідом і не бути у ворожому таборі.

Твоя “фортуна” — це витівки “Пікової дами”, витівки лукавого, бо він любить гратися харизматичними, непересічними, до яких належить і цей “слуга народу”. А він спокушав самого Ісуса Христа і готовий був кинути Йому до ніг усе багатство світу, аби лиш Той поклонився дияволу. Але то був Син Божий. І все ж той, хто чеє в собі Бога, не спокується на дармову владу, славу, багатство. Але безбожний повірить у свою велич, вибраність і що все він зможе і все його. Лукавий веде спокушеного дорогою примарної слави, а тоді... А тоді зіштовхує його в прірву неслави, осуду, осміяння, ганьби. Цією дорогою пішло багато “попередників”, окрім Порошенка. Бо він вигрібав із прірви і витягував із неї Україну. Але це усвідомлюють лише 25 відсотків українців. І хтось із тих 73-х не розуміє, що це все ж з любові до України. Бо він прийшов до влади дуже багатим чоловіком і міг ці п’ять каторжних років вивчати курорти світу й просто жирувати, спостерігаючи за подіями, лежачи на дивані. Але він вибрав українську Голгофу... І хоча до нього і в його прихильників є безліч запитань, але Україна буде пам’ятати його руки, коли він разом із найпатріотичнішими, найжертвовнішими і люблячими витягував її з провалля. Вона не забуде його густої синини і болю на ще молодому обличчі. А ще вона, як Христова обраниця, знає одну таїну про найкращого Президента: диявол не простив йому Томосу і збурунів проти нього легіон. Однак, Петре Олексійовичу, це ж лише мірками земними і дочасними. А на Небі велика радість за Україну, яка так багато встигла за ці останні п’ять літ, і на скрижалах серед її вірних дітей Ваше ім’я також зоріє. І нехай ці 73 відсотки не з Вами, але з Вами віруючі, люблячі і вдячні українці. І це та перемога, яка вимірюється генетичним відбором. І Ваше сподвижництво Україна ніколи не забуде, і ця четвертина народу готова йти за Вами й далі, бо це золоте осердя нації і воно справжнє.

Актуальна спадщина

У Коломийському навчально-науковому інституті 16—17 травня відбулася Всеукраїнська науково-практична конференція “Василь Стефаник, Іван Франко, Андрей Шептицький у контексті культурно-історичних процесів кінця XIX—початку XX ст.” Організатори конференції — науковці Коломийського навчально-наукового інституту, співорганізатори — кафедра української літератури Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Коломийська єпархія УГКЦ, Центр досліджень “Покутської трійці”, Громадська рада “Святий Юр”, Центр національного виховання імені Андрея Шептицького, Музей історії міста Коломиї.

Галина ВОЛОЩУК, викладач кафедри філології Коломийського навчально-наукового інституту

Зі вступним словом виступив модератор заходу, доктор філологічних наук, завідувач кафедри філології Коломийського наукового інституту Олександр Солецький. Учасників конференції привітав доктор філологічних наук, професор, декан філологічного факультету Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника Роман Голод. “Конференція — знакова подія для нашого інституту, адже до нас приїхали представники десятків інших університетів з Бердянська, Дніпра, Дрогобича, Запоріжжя, Львова, Тернополя, Чернівців, Харкова, також наукові співробітники музеїв Дрогобича, Львова, Русова і Снятина”, — зазначив директор Коломийського навчально-наукового інституту Юрій Плекан. На початку конференції владика Коломийської єпархії УГКЦ кир Василій Івасюк благословив усіх присутніх. З вітальним словом до науковців та студентства звернулися заступник міського голови Володимир Бойдан і начальник Управління культури Коломийської міської ради Уляна Мандрусак. Голова Громадської ради “Святий Юр” Валерій Калинюк поділився враженнями: “Дуже важливо, що всеукраїнські конференції проходять у таких містечках, як Коломия, — галицьких, ошатних і гарних. Адже таким чином ми відчуваємо нашу ідентичність, наше українство, а молодь це прийме і розумітиме своє відповідальне призначення”.

З доповідями виступили доктори наук, професори з Дніпра, Івано-Франківська, Львова та Чернівців, зокрема Валентина Біляцька, доктор філологічних наук, професор кафедри філології та мовної комунікації Національного технічного університету “Дніпровська політехніка”, Роман Голод, доктор філологічних наук, професор, декан філологічного факультету ДВНЗ “Прикарпатський національний універси-

тет імені Василя Стефаника”, Світлана Кирилюк, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Лідія Мацевко-Бекерська, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри світової літератури Львівського національного університету імені Івана Франка, Петро Шкраб’юк, доктор історичних наук, старший науковий співробітник відділу української літератури Інституту українознавства імені Івана Крип’якевича НАН України, член Громадської ради “Святий Юр”.

“Ми намагаємось презентувати творчість Василя Стефаника, Андрея Шептицького, Івана Франка в широкому мультидисциплінарному контексті, з різних наукових позицій оглянути їхню наукову діяльність, художню творчість, громадську та історичну діяльність, а також актуальність резонансів їх діяльності для сучасності”, — зазначив Олександр Солецький.

У приміщенні інституту відкрили кімнату-музей “Історії визвольних змагань українців XX—початку XXI ст.” з ініціативи директора Юрія Плекана, а також викладачі та студенти Коломийського навчально-наукового інституту організували свято української молоді “Україна понад усе” в міському палаці культури “Народний дім”, присвячене творчості Василя Стефаника, Івана Франка і Андрея Шептицького. Учасників конференції і учасників свята нагородили дипломами і грамотами за підписами Владика Коломийської єпархії УГКЦ Василя Івасюка, директора Коломийського навчально-наукового інституту Юрія Плекана, президента Центру національного виховання імені Андрея Шептицького Григорія Брунця, Всеукраїнської громадської організації “Союз Українок” Ореслави Хомик. Голова Громадської ради “Святий Юр” (м. Львів) Валерій Калинюк подарував учасникам книги “Повернення. Андрей Шептицький — це Україна: будівничий, князь, лідер”.

Володимир МЕЛЬНИЧЕНКО,
доктор історичних наук,
лауреат Національної премії України
імені Тараса Шевченка

Тарас Шевченко: «Мене неволя і горе не побороло...»

Проект “Подобиці Шевченкового життя” народився з усвідомлення поетових слів із автобіографічного “Листа Т. Гр. Шевченка до редактора “Народного читання” (лютий 1860 р.):

“Я наважуюся відкрити перед світом кілька печальних фактів мого існування... тим більше, що історія мого життя складає частину історії моєї батьківщини. Проте я не маю духу входити у всі її подробиці”.

Як і обіцяв автор у попередній публікації, цього разу він розповідає про Шевченкове ставлення до вживання алкогольних напоїв.

“Думка думку поганяє”
На початку навчання в Академії мистецтв молодий Тарас Шевченко поринув, за словами його біографа М. К. Чалого, в “світські насолоди й артистичні гульбища”. Та наступний видатний Шевченків біограф О. Я. Кониський ще в позаминулому столітті переконливо показав, що його “такими гулянками не годиться поприкати”:

“Молодість — найліпший час в житті чоловіка, і тільки серце заскориніле, що не мало власної молодості або забуло про неї, не хоче знати, що молодість двічі не буває!.. на час прийде і швидко втікає. На мою думку, коли б Шевченко і справді справляв навіть товариські загри, то вони не шкодили йому пильно працювати біля освіти і штуки малярської”.

Щодо цього періоду зустрічаємо цікаві міркування в Шевченковій повісті “Художник”. Вони зводяться до того, що прихильниками веселого бога Бахуса завжди і скрізь були особи, які перебували за колом пересічних людей: “*Это уже должно быть, непременно свойство необыкновенных людей*”. Разом з тим, однозначно засуджувалося пияцтво: “*Тогда прощай все — и гений, и искусство, и слава, и все очаровательное в жизни. Все это уляжется, как в могиле, на дне всепожирающей рюмочки*”. Через багато років, наприкінці заслання, Шевченко зафіксував якось зневажливо ментальну рису росіяні і солдат-офіцерів, які залежали від “*всепокоряючої владичиці горілочки*”.

Саме такою була принципова життєва позиція поета. Його друг, лікар А. О. Козачковський, у якого в Переяславі Шевченко гостював у 1845 і 1859 рр., згадував: “Деякі звинувачували його в пияцтві. Двічі, у день його іменин і на весіллі, де ми були друзями, я бачив його п’яним тією мірою, якою доводиться бувати часом і тверезим людям...”

Шевченків приятель Ф. М. Лазаревський свідчить: “Мене обурюють розповіді про безчинства Шевченка у нетверезому стані. Я був знайомий із ним у кращі роки його життя, коли він був здоровий і дужий, але я жодного разу не бачив його п’яним до неподобства. Випивав він, щоправда, іноді чимало, але кожна зайва чарка робила його лише більш невимушеним і натхненним, додавала більше задумованості і надзвичайної симпатичності. Душа його завжди знала міру. Чотирирічний, який він написав десь вуглем на стіні шинку, повністю характеризує такий стан:

*Вип’єш першу — стрепенешся,
Вип’єш другу — схаменешся,
Вип’єш третю — в очах сяє,
Думка думку поганяє”.*

Ф. М. Лазаревський познайомився з арештантом Шевченком в Оренбурзі 9 червня 1847 р., і наступний десятирічний період у засланні важко назвати “кращими роками його життя” та й цитовану строфу поетів приятель, очевидно, записав із чисель розповіді. Проте це жодним чином не заперечує сутність свідчення Ф. М. Лазаревського.

До речі, П. О. Куліш також наводив цей чотирирічний, який Шевченко, за його словами, “написав ув одному шинку на стіні вуглем”. Пантеліймон Олександрович розповідав про Тараса Григоровича: “Вернувшись на Україну 1847-го р., знайшов я його, можна сказати, непитушим”. Звичайний варіант розвитку подій після застїлля Шевченко сам описав у повісті “Капитанша” (1855): “*Долго мы сидели за столом молча, изредка поглядывая друг на друга*

и на бутылочку со сливянкой, и, когда увидели, что на сухом дне бутылки ничего достойного внимания не оказалось, встали из-за стола и, выразительно пожавши друг другу руки, пошли спать”. Так само закінчувалася випивка в абсолютного інших умовах Новопетровського укріплення, зафіксована в Шевченковому Щоденнику 28 липня 1857 р. Ішлося про те, що напередодні ввечері засланець повертався з гостей, виспівуючи українських пісень, а його зустрів знайомий А. Оберемко: “*Андрій, убившись, что я совершенно пьяный, взял меня осторожно под руку, привел к вербе, разостлал свою шинель, нарвал и положил под голову бурьяну, положил меня, перекрестил и ушел... Я от души молча поблагодарил его и, недолго поворочавшись, уснул*”.

“Випив, щоб загасити образ”

Щоправда, є й інші свідчення. Безпосередній начальник Шевченка в Новопетровському укріпленні, командир роти, а потім півбатальйону Є. М. Косарев, спогади якого записав М. Д. Новицький, розповідав, що засланець любив іноді випити, як він сам говорив, “убити з горя муху” й одного разу нібито випив за раз із кимось три пляшки горілки. Проте врешті-решт Є. М. Косарев, до якого Шевченко ставився неприязно і пов’язував ім’я його здебільшого з тупою солдатською муштрою, свідчив про, сказати б, інтенсивність випивок рядового так:

“Ну!... часто не часто, а бывал таки. Да “под шефе”, это что! — пустяки: тогда одни только песни, пляски, остроумные рассказы. — А вот худо, когда, бывало, он хватит уже через край. А и это, хотя, правда, редко, а случалось с ним последние этак года два, три...”

Тож явний Шевченків недоброчливець, який, за словами поета, вживав щодо нього “*майже паличну догану*”, так і не зібрав на підлеглого вбивчого компромату.

М. Ф. Савичев, який побував у Шевченка в Новопетровському укріпленні в травні 1852 р., розповідав: “...Ми пішли гуляти і, певна річ, за укріплення. Тарас Григорович цього разу зайшов у вірменські крамнички, де серед інших товарів продавалися вина і горілка; останньої він узяв пляшку і сказав: “Ходімо тепер на одне мое улюблене місце”, — і ми пішли вниз, до підніжжя тієї скелі, на якій стоїть укріплення, у бік моря”. Шевченко попросив розповісти про життя в Україні до подробиць, тим більше, що М. Ф. Савичев побував у його рідній Кирилівці, слухав задумливо, довго мовчав, а затім прочитав українською мовою, ніби сам собі, вірш, але М. Ф. Савичев не запам’ятав його: “Змісту тепер не пригадую, але згадувалося море, “хвилі і хмари”. Годі було б і намагатися точно назвати вірш, який Шевченко прочитав, але, здається, в його поезії немає словосполучення “хвилі і хмари”. Мені хотілося б, аби то був уривок із “Гамалії”:

*“Ой нема. Нема ні вітру, ні хвилі
Із нашої України!*

*Ой повій, повій, вітре, через море
Та з Великого Лузу,
Суши наші сльози, залуши кайдани,
Розвій нашу тугу”.*

А ще в “Гамалії” є молитовні слова: “О милий Боже України! / Не дай пропасти на чужині...”

Хоч як би там було, М. Ф. Савичев навіть не згадав більше про ту пляшку, й це

П. Куліш. Портрет Т. Шевченка. 1844

свідчить, наскільки вона була другорядною для Шевченка...

Особливо важливо звернутися до розповіді А. О. Ускової — дружини коменданта Новопетровського укріплення І. О. Ускова, — з якою засланець був близько знайомий, як і з комендантом. У їхній родині наприкінці заслання Шевченко бував практично щодня, чаював, обідав, грався з дітьми. Влітку його життя зосереджувалося на зеленому комендантському городі, де були збудовані літній будиночок, альтанка, киргизька кибитка та землянка, і Шевченко мав змогу писати й малювати, ховати свої твори, відпочивати. Наприклад, 4 липня 1857 р. він записав у Щоденнику: “*Ночував на городі в комендантській бесіді. Це моя теперішня резиденція*”.

Так от, у спогадах А. О. Ускової, написаних у вигляді відповіді на поставлені Шевченковим біографом О. Я. Кониським конкретні питання, згадується про такий випадок:

“Раз мы обидели в альтанці. Ираклий Александрович сидів вже за столом. Шевченка не було. Аж ось і він іде, підпираючи стіну, і сідає за стіл. Мені стало прикро за нього. Я встала з-за столу і мовила, що не бажано обідати з ним, коли він у такому вигляді. На другий день він прохав вибачити його і розповів, що коли він сидів в альтанці, так лакей, прийшовши лаштувати стіл до обіду, зукнув на його “геть звідсьіль”. Оце так образило його, що він пішов та й випив, щоб “загасити образ”.

Справді, для заслання то була неабияка образа, і немає підстав не довіряти Усковій, яка твердо заявила, що Шевченко, який у них “щодня обідав і пив увечері чай, ніколи, опріч одного разу (про який вище сказано, — В. М.), не приходив п’яний”.

На мій погляд, абсолютно правдивою є також інформація А. О. Ускової про те, що “траплялося бачити його, як він літом на городі в товаристві одного чи двох з молодих солдатів веде, було, бесіду за чаркою, закусуючи воблою (рибою)”. Більше того, з Шевченкового Щоденника видно, що він і сам міг вихилити чарку під шинку власного приготування чи, закусивши редькою з огірком, або розпити пляшку горілки з штабс-капітаном М. В. Мостовським. Але тут не йдеться, що вже наголошено в попередній статті, про “*всепожира-*

ючу чарочку”. В ментальній пам’яті національного генія залишився й жив справді безневинний національний звичай. Пам’ятаєте в Епілозі “Гайдамаків”?

*Бувало, в неділю, закривши Мінею,
По чарці з сусідом випивши тієї,
Батько діда просить, щоб той розказав
Про Коліївщину, як колись бувало.*

Як бачимо, непорочна чарка вільно й просто поставлена Шевченком між церковною книгою з текстами церковних відправ на кожний день місяця і Коліївщиною — грізною сторінкою вітчизняної історії, вершиною гайдамацького руху.

Не забудемо й гірку Шевченкову сповідь у Щоденнику про те, як іноді йому не вдавалося ухилитися від застїлля з “*напівлюдьми*” і “*щоб уникнути гауптвахти з блохами і блощицями, знайомитися з новоприбулими офіцерами та в очікуванні майбутніх благ пиячити з ними*”.

Упродовж десяти років заслання таки можна було спитися... Але з Шевченком цього не сталося!

“У мене народився та швидко виріс чудовий проект: за обідом напиться п’яним”

Годі було б і сподіватися, що восьмимісячне повернення Шевченка з заслання в Петербург не дасть живого, цікавого матеріалу про його стосунки з алкоголем, тим більше, що Тарас Григорович акуратно вів Щоденник. За винятком днів, коли землячки, скажімо, в Астрахані, самі зробили записи 15—20 і 25 серпня, а 10 і 11 вересня Тарас Григорович здійснював свій проект... “*напиться п’яним*”. В результаті 11 вересня запис у Щоденнику зробив капітан пароплава “Князь Пожарский” В. В. Кишкін (Шевченко плив із Астрахані в Нижній Новгород), “так как от глумления пьянственного у Тараса колеблет десница”, тобто, тремтить права рука, а з подальшого тексту зовсім ясно, що й ліва рука була йому непідвладна. Цікаво, що В. В. Кишкін описав, як Шевченко похмелявся. Випивши чимало вишневої горілки, “при оной цыбуль и солёных огурцов велие множество”. Сімнадцятого вересня Шевченко занотував, що “*таки порядком напоздорювался*” на відзначенні дня народження Л. Г. Явленської — бабусі з сім’ї Сапожникових, і передбачав неминучу “*нову перепойку*” з приводу дня народження О. О. Сапожникова. Характерно, що в цій атмосфері поет намагався все-таки працювати. Вчора, 16 вересня, він записав вірш французького поета А.-О. Барб’є та двічі брався малювати; сьогодні, попри іменини Л. Г. Явленської, продовжував переписувати вірш А.-О. Барб’є; завтра, 18 вересня, незважаючи на нове застїлля, переписував вірш російського соціолога і публіциста А. Л. Лаврова...

Перед прибуттям до Нижнього Новгорода Тарас Григорович записав, що “*випили останній херес, мадеру і, здається, шампанське...*” Як і до цього переліку додати чихир, лафит (червоне вино), горілку, зокрема лимонівку, вишнівку, слив’янку та самогон (полугар), то матимемо уяву про те, які напої вживав Шевченко на засланні. Щодо петербурзького періоду в Щоденнику згадуються джин, англійський портер і шампанське, а в російськомовних повістях — ром, лікер, джаксон, італійське лакрімакрісті, яке пили під макарони, та стофато.

Стосовно Нижнього Новгорода, в якому Шевченко затримався більш як на 5 місяців, торкнувся двох легковажних епізодів. Привертає увагу, що 4 жовтня 1857 р. запис у Щоденнику було зроблено під диктовку нетверезого Шевченка малограмотним слугою П. А. Овсянникова Михайлом, а наступного дня він уже сам зафіксував, що у нього “*і сьогодні ще коливається десница від позавчорашнього глумління п’янственого...*”

Ці слова вже зустрічалися в Щоденнику у згаданому записі В. В. Кишкіна від 11 вересня. Їх не прийнято було коментувати.

Мовляв, і так зрозуміло! Втім, нагадаю, що у статті російського журналіста Г. П. Дем'янова, написаній за спогадами К. А. Шрейдерса (чиновника з особливих доручень при Нижньоновгородському генерал-губернаторові), зазначалося: “В последнее время Шевченко все чаще и чаще искал случая пропустить одну-другую “калешечку горилки”, что очень дурно отражалось на его болезненной натуре; обыкновенно после третьей “калешечки” он совсем слабел, почему К. А. (Шрейдерс. — В. М.) старался всеми силами, чтобы дело не переходило за пределы третьей”. Окрім того, що Шевченків приятель не лише значно перебільшував його гріхи, виявляється, насправді К. А. Шрейдерс жодним чином не впливав на Шевченкові забаганки, все залежало лише від нього самого, й у записі якраз йшлося про його жорстко-іронічну та нещадну самооцінку.

Іншаріч — великий поетів друг М. С. Щепкін! У період його приїзду до Шевченка в Нижній Новгород із 24 до 29 грудня 1857 р. Тарас Григорович був п'яний лише від щастя спілкування з великим артистом: “Вот это, что называется, друг. И я бесконечно счастлив, имея такого искреннего друга”.

А поки що, 26 листопада, “добре помогичувавши, вирушив я в чарівне сімейство мадам Гільде й там переночував”. Згадана мадам Гільде утримувала в Нижньому Новгороді специфічний і необхідний у всі часи заклад, який Тарас Григорович одного разу (1 січня 1858 р.) назвав “храмом Пріана”. Шевченкові нотатки в Щоденнику свідчать, що він був тут неодноразово. Це також не коментувалося, проте шевченкознавці не мають права позбавляти пересічного читача інформації про будь-який Шевченків запис чи будь-яку подробицю його життя. Хто кине камінь в українського Поета, який після десяти років каторжного заслання й жорстоких обмежень і принижень, вирвавшись на волю, намагався нею надихатися, навіть замислив проект “напитися п'яним” в оточенні друзів і доброзичливців?

А найголовніше не забудемо, що в Нижньому Новгороді Шевченко створив поеми “Неофіти”, “Юродивий”, триптих “Доля”, “Муза”, “Слава”, закінчив повість “Прогулка с удовольствием и не без морали”, почав ґрунтовну редакційно-творчу роботу над віршами, написаними на засланні. Він намалював “Благовіщенський собор у Нижньому Новгороді”, виконав понад 20 портретів, 3 автопортрети, низку пейзажів з історичними пам'ятками міста.

“Я не поїхав на лукуллівський обід...”

Видатний шевченкознавець С. О. Єфремов зазначав, що, “починаючи з приїзду Шевченка до Петербургу, журнал його робиться суцільним калейдоскопом зустрічей, знайомостей, осіб; сторінки журналу аж ряснують од прізвищ давніх і нових знайомих; поета просто ловлять, обгодовують обідами і вечерями. Звичайно, це була не сама тільки мода на все надзвичайне, а й потреба виявити своє спочуття жертві режиму, і цілком слушно бачає тут біограф Шевченків (О. Я. Кониський. — В. М.) “живий суд історії”.

Навряд чи “непомірні” петербурзькі застілля варто зараховувати до виявлення справедливого суду історії, що вже тоді насправді віддавав належне Шевченкові, який став на прю з царизмом і переміг. А вже в Москві, починаючи з 17 березня 1858 р. і до від'їзду в Петербург 26 березня, також у Шевченка щодня були дружні зустрічі, візити, гостювання, звані обіди, а кількість нових знайомств із “освіченими москвичами” на, так би мовити, дні перебування, перевищувала петербурзькі: “Впродовж тижня я тут зустрівся і познайомився з такими людьми, з якими й упродовж багатьох років не вдалося б зустрітись”. Втім, у Москві Шевченко жодного разу не поскаржився на те, що можна “сурійно захворіти” від застілля в Щепкіновому оточенні. Тоді як у цьому середовищі він і зустрів “найтеплішу привітність особисто до мене і невдаване співчуття до моєї поезії”.

Але й стосовно Петербурга необхідно пам'ятати, що в тому ж Щоденнику Шевченко занотував якось про необхідність

“десь заховатися” від чергового запрошення чи зафіксував: “обід... майже царський, теж виявився якимсь нудотним...” Або записав, що “не поїхав на лукуллівський обід”. Б. Г. Суханов-Подколзін, який хлопчиком у 1858—1860 рр. брав у Шевченка уроки малювання, розповідав: “У домі моєї матері, де він часто обідав і де вина подавалися на стіл у достатку, ніколи він не був напідпитку...” Поет зустрічався та знайомився не лише з випиваками, а й з достойними людьми, відвідував виставки й театри, працював у Ермітажі, готував офорти на академічні виставки та на здобуття звання академіка, став академіком із гравірування, творив поезії...

Все це було б неможливим, якби Шевченко постійно пиячив. “Але ж не так думає задрісна бездарність і вульгарна зарозумілість людей, які не визнають над собою нічиєї моральної переваги і кидають з-за рогу каміння у пророків землі своєї”. Хай би ці слова М. К. Чалого, опубліковані невдовзі після смерті Шевченка, нарешті стали моральною засторогою для цих людей.

Важливим є сучасний науковий висновок лікаря та шевченкознавця І. Б. Марциновського, зафіксований у його статті “Здоров'я Шевченка” в “Шевченківській енциклопедії”:

“Свідчення деяких мемуаристів про те, що Шевченко нібито серйозно зловживав алкоголем, очевидно, слід визнати перебільшенням. Наслідки синдрому алкогольної залежності не дали б змоги митцеві досягти надзвичайної точності рухів (малюнок на мідній дошці витравлювали сильною кислотою за допомогою сталевих голки). Митець виявив досконале володіння складною технікою гравірування”.

Шевченко, як пише наш великий сучасник І. М. Дзюба, не був принциповим ворогом чарки, та він і не був її бранцем, як це пробували і пробують подати пасквілянти. Поет усім їм відповів сам: “Я свою п'ю, а не кров людську”.

“Вони споювали в столиці великого поета”

За словами П. О. Куліша, вимальовується така загальна картина його зусиль щодо “врятування” Шевченка від пияцтва в Петербурзі:

“Перебивали Кулешеві в його спасенному силкуванні ті приятелі Тарасові, що, мов кажани проти світла, летіли з темряви своєї проти слави великого кобзаря. Вони потурали всім його дурощам... вони споювали в столиці великого поета”. На Шевченкових “приятелів”, які “були приводцями до п'янства, замість того, щоб навчати його історії й соціології” (!), П. О. Куліш нарікав у листі до Ол. Барвінського 12 березня 1876 р.: “Чого я не робив, щоб визволити з-між них Тараса! Дак що ж? У мене одні уста, а в їх сотня. Вони йому брехали про мене, що в дурну голову їм поналазило, і, розлучивши з моєю тверезою бесідою, вели його в таку бесіду, де тільки пили та всячину вигукували: се в їх був лібералізм! Так було спочатку, так було і при останці Тарасового віку”.

Безперечно, що П. О. Куліш чудово розумів і глибоко цінував геній Шевченка, неодноразово сприяв йому у публікаціях, а його поради поет нерідко визнавав слуханими. Тож не можна нітрохи применшувати значення творчості й особистості П. О. Куліша чи важливості його приятелювання з поетом, але треба пам'ятати, що, говорячи Шевченковими словами, П. О. Куліш “лише іноді скаже правду” та й то в жорсткій формі.

Не вважаю можливим забувати чи замовчувати й іншу правду, зокрема, слова М. П. Драгоманова, про те, що П. О. Куліш був найбільш розумним прикладом “повертання” Шевченка, “як йому на той час було треба”:

“...Куліш, який у 1857—1861 рр. виславляв Шевченка як навки славного громадянина, поета й навіть “першого історика” України... в 1875—1877 рр. знайшов у

ньому тільки “п'яную музу, подержанную худшими, а не лучшими умами своей родины”... В цьому примірі крутіння Шевченка діло доходить до явного скандалу тільки через те, що його робить один, той самий чоловік...”

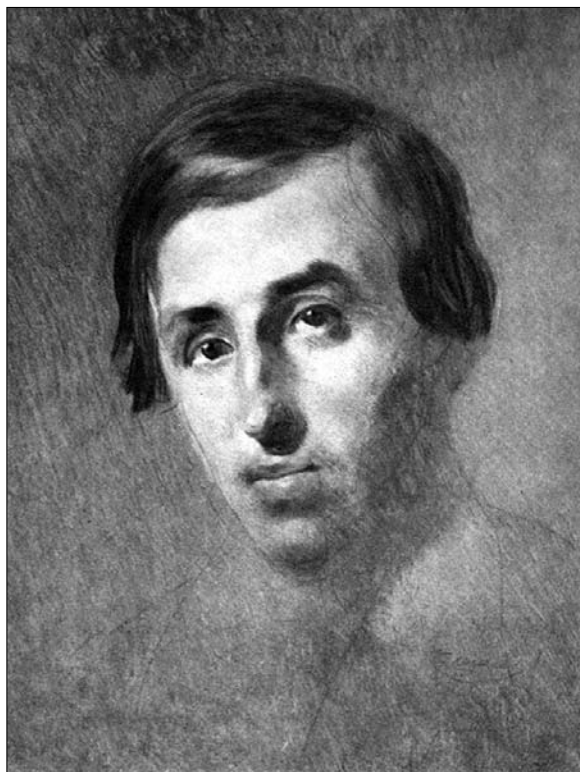
Нагадаю, що П. О. Куліш поселив українського генія (з М. І. Костомаровим) у свою поему “Куліш у пеклі” (1890), куди й потрапила Шевченкова “душа, на оковиту ласа”. Неважко здогадатися про що мріяв Кулішевий поет у пеклі:

“Шо хоч би чарочку маленьку Горілки промочити пельку!”

Через три десятиліття після смерті Шевченка, коли П. О. Кулішеві було понад сімдесят років, він уперто писав про “п'яного кобзаря Тараса”, який бився “лобом об знану в Петербурзі “скелю”.

Останній раз справді сильно п'яним Шевченка бачив, очевидно, М. І. Костомаров, який описав появу у нього поета з П. І. Якушкіним наприкінці 1860 р.—на початку 1861 р. (наведені нижче рядки, вперше опубліковані 1880 р., у радянські часи зі “Спогадів про Тараса Шевченка” вилучалися):

“Оба были пьяны до безобразия, особенно Якушкин; Шевченко всё-таки держал себя приличнее... Это был, однако, первый и последний раз, когда я увидел Шевченка положительно пьяным... Как

Т. Шевченко. Портрет П. Куліша. 1844

бы то ни было, увидевши Шевченка пьяным только один раз, но увидевши его много раз пьющим, я остаюсь при том убеждении, что слухи о его порочной преданности п'янству произошли от его многопития, неврелившегося, однако, его духовным силам...” Який сенс замовчувати це свідчення Шевченкового друга, тим більше, що саме на закінчення попередніх слів М. І. Костомаров і висловив загальновідому заяву про те, що “неправды те, которые, благоговевши при жизни поэта пред его музою чуть не до идолопоклонства, после смерти Шевченка стали презрительно называть эту музу п'яною”. Йшлося, насамперед, про П. О. Куліша...

М. І. Костомаров окремо зауважив і таке — найважливіше: “Даремно п. Куліш... презрительно обляяв музу Шевченка “п'яною”... вона завжди залишалася чистою, благородною, любила народ, печалилась разом з ним його стражданнями і ніколи не грішила неправдою і неморальністю”.

До речі, вже невдовзі після смерті П. О. Куліша у 1897 р. вийшло у 1898—1900 р. перше видання ґрунтовної біографії Шевченка в авторстві О. Я. Кониського — “Тарас Шевченко-Грушевський. Хроніка його життя”, — в якій поетів сучасник, не згадуючи в цьому контексті П. О. Куліша, переважно спростував історичну неправду й намагався сказати, що було насправді:

“Запевне ми бачимо одне, що коли Тарасові і траплялося коли випити зайву чарку, або, як сам він каже, “нализатися”, так траплялося се до осені р. 1860 тільки в

товаристві таких людей, що самі не вміли вгадати міри та і його спокушали, силовавши до чарки, а він у такому разі не орудував стільки потужною силою характеру, щоб встояти проти спокуси. Товариський почуття розвинено було у його так широко, що з того часто надуживали товариші його на лихо доброму і потульному поетові”...

Через 120 років після виходу в світ хроніки Шевченкового життя у викладі його сучасника О. Я. Кониського хочу віддати належне вченому, який уперше системно довів, що всі намагання паплюжити Кобзаря надмірною схильністю до чарки були “сороччиними” плітками, говорячи словами автора, “брехня дійсне була клеветливою брехнею”.

“Я жодного разу не бачила його в нетверезому стані...”

Насправді, були друзі, в присутності яких Шевченко завжди був тверезим. У Петербурзі можна назвати сім'ю Федора і Анастасії Толстих. Їхня донька К. Ф. Юнге згадувала: “Протягом двох років, коли я бачилася з Шевченком, за поодинокими випадками, щодня — я жодного разу не бачила його в нетверезому стані, не чула від нього жодного непристойного слова і не помічала, щоб він у поведінці чимось відрізнявся від інших добре вихованих людей...” Так і було в цій сім'ї! Втім, О. М. Лазаревський, який навесні 1858 р. постійно зустрічався з Шевченком, бо поет тоді мешкав у його старшого брата М. М. Лазаревського, свідчив, що “в ці перші місяці свого перебування в Петербурзі Тарас Григорович провадив життя досить безладне...”

Нічого подібного не було (не могло бути!) в березні того ж 1858 р., поряд з М. С. Щепкіним. І знову повторю, що з артистом за частих дружніх зустрічей і знайомств у Шевченка жодного разу не траплялося надмірної випивки, не було жодної безсонної ночі, нездорового застілля, на відміну від Нижнього Новгорода, а потім і Петербурга. Приміром, після “званого обіду” в книгарні сина Михайла Семеновича М. М. Щепкіна 24 березня 1858 р. Шевченко і М. С. Щепкін спокійно поїхали на музичний вечір до купця М. М. Варенцова. Так само наступного дня після великого святкового обіду на честь Шевченка, що його дав М. О. Максимович, поет відвідав сім'ю Аксакових, а затиш О. І. Кошелева, де познайомився з декабристом С. Г. Волконським. В аурі М. С. Щепкіна культура застілля не стільки дотримувалася найсуворішим чином, скільки була закладена в його духовній ментальності.

М. С. Щепкін єдиний міг на правах старшого друга жорстко шптетити Тараса Григоровича, як, скажімо, в листі від 6 лютого 1858 р., коли дізнався, що той гульнув у Нижньому Новгороді:

“Ти, кажуть, друже, кутнув трохи, никакая пощечина меня бы так не оскорбила. Бог тебе судья! Не щадишь ты и себя, и друзей твоих. Поганю, дуже поганю... Не взыщи за мои грубые слова. Дружба строга, а ты сам произвел меня в друзья, и поэтому пеняй на себя”.

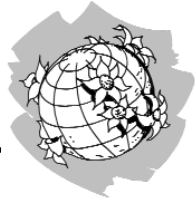
І тоді Тарас Григорович виправдовувався!

“Яка оце тобі сорока-брехуха на хвості принесла, що я тут нічого не роблю, тільки бенкетую. Брехня. Сій же богу, брехня!.. Плюнь, мій голубе сизий, на цю паскудну брехню і знай, коли мене неволя і горе не побороло, то сам я не звалюся... Люби мене, оклеветанного твоего щирого друга Т. Шевченка”.

Звертаю увагу на ці могутні й пронизливо-точні слова: “мене неволя і горе не побороло...” Вони не належать до тих, які часто цитуються, проте саме в них — увесь нескорений Шевченко, який зафіксував їх у генетичному коді українського народу...

На підтвердження своїх поетичних трудів, а не дозвольного бенкетування, Тарас Григорович надіслав Михайлу Семеновичу в цьому ж листі (!) щойно створений уже згаданий триптих “Доля”, “Муза” і “Слава”. Геніальний і незаперечний доказ! У цій дивовижній подробиці міститься вся мораль нашої розповіді: після наклепників і партачів — колишніх і новітніх — залишаються доноси та плітки, а після генія — неперевершені художні твори.

«У людини має бути одна Батьківщина»

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

Російська імперія (колишня Московія) вкрала в Україні не тільки стародавню назву Русь. Все геніальне в мистецтві й літературі національних колоній теж стало жертвою імперських амбіцій Москви, спочатку царсько-імператорської, а згодом і радянсько-комуністичної. Такими “культурними трофеями” імперської політики в музичній сфері зокрема стали спочатку геніальні Максим Березовський, Дмитро Бортнянський, Артем Ведель, а згодом і Петро Чайковський та Ігор Стравинський... Хоча Стравинський і був в опалі у радянської влади через еміграцію, він — відомий на весь світ композитор, якому аплодувала аудиторія Європи та США. 135-річний ювілей Стравинського нещодавно відзначали в усьому світі.

Ігор Федорович народився 17 червня 1882 року в м. Оранієнбаум (нині м. Ломоносов у складі Петродворцового району м. Санкт-Петербург) в українській родині співака Маріїнського театру Ф. Стравинського і Г. Холодовської зі старовинного роду Сулим. Жив у Петербурзі та Устилузі на Волині в Україні, потім у Швейцарії, Франції та США. Коріння Стравинських пов'язане з Волинню та Києвом. Для сучасної української музичної спільноти актуальними є дослідження духовних зв'язків Ігоря Стравинського з українською культурою. Значну частину своїх творів писав на українській землі, а їхні джерела знаходив саме в українському фольклорі. Райським куточком для своєї творчості Ігор Стравинський називав містечко Устилу поблизу Володимира-Волинського. Він приїжджав сюди до родини. Тут зустрів своє кохання, жінку, з якою поєднав долю, — киянка Катерина Носенко стала матір'ю чотирьох дітей композитора, зокрема художника Федора Стравинського (1907—1989), композитора і піаніста Святослава Сулими-Стравинського (1910—1994). Після одруження 1906 року Ігор Стравинський розробив проект, за яким на околиці Устилуга було побудовано його власний дім, де композитор написав 16 музичних творів. Разом із братом Гурієм він посадив липову алею, яка й нині милує око відвідувачів музею композитора і вихованців музичної школи, розміщеної в його будинку. Батько композитора Федір Стравинський — видатний співак другої половини XIX ст., гарно малював, мав розкішний бас. Його називали попередником самого Федора Шаляпіна. Кілька років виступав у Київській опері, потім став прем'єром Маріїнського театру. Федір Гнатович був різносторонньо обдарованою людиною. У його репертуарі було багато українських народних творів. Коли Репін створював свою картину “Запорожці”, співак позував для типуажу похмурого осаула. Свою любов до “пісенного краю” — так Стравинський-старший називав Україну — він передав синові Ігорю. В Устилузі на Волині (колишньому маєтку композитора) сьогодні діє меморіальний музей Стравинського.

Ігор Стравинський і кровно, і духовно належить до української культури. Відомий диригент Ігор Блажков, який знав композитора особисто і листувався з ним, переглядаючи архівні документи, присвячені роду Стравинських, виявив, що предок композитора 1597 року був війтом (мером) Києва! А Стравинські — батько і син — у своїй творчості надзвичайно тісно пов'язані з Україною. Ігор Федорович сам писав, що “у мені є частина української крові, чим я дуже пишаюся”. Щоліта з 1907-го до початку Першої світової війни композитор писав свої твори в Устилузі. Саме в Устилузі народилося кілька геніальних творів Ігоря Федоровича, навіяних волинським фольклором! Серед них “Жар-птиця”, “Петрушка” і широковідома “Весна священна”. Стравинський виявляв особливу цікавість до давньоруського і сучасного йому українського фолькло-

Музика Стравинського, створена в Устилузі на Волині, — одна з блискучих сторінок не тільки вітчизняної, а й світової музичної культури. Завжди Стравинському музичний фольклор Волині та Поділля через “Петрушку”, “Весну священну”, “Весіллячко” назавжди залишиться в історії світової музики.

ру, до ритуальних і обрядових образів, до балагану лубка. В музеї Ігоря Стравинського в Устилузі є світлина, подарована фондом Пауля Захера з Базеля (Швейцарія), на якій композитор записує українського лірника на порозі свого будинку в Устилузі в період роботи над “Весною священною”. У ці роки формуються принципи музичної естетики Стравинського, пов'язані з “театром уявлення”, закладаються основні елементи музичної мови — “поспівковий” тематизм. Стравинський належить до провідних новаторів XX століття. Він одним із перших відкрив нові музично-структурні елементи у фольклорі, асимілював деякі сучасні інтонації. Найкращі твори Стравинського істотно збагатили світову культуру і справили вплив на розвиток музики XX ст. Ця історична правда про українське походження та українські мотиви його геніальної світової рівня творчості почала виходити на поверхню лише з відновленням Незалежності Української держави. Лише у квітні 1990 року в Устилузі в музичній школі, що діяла у садибі, яка колись належала Ігорю Стравинському і його дружині Катерині Носенко-Стравинській, відкрили перший у світі музей геніального композитора XX століття.

Сьогодні тут проводяться міжнародні фестивалі класичної музики “Стравинський та Україна”. Ця будівля зведена ще 1907 року згідно з проектом самого Ігоря Федоровича, і стала домом для трьох поколінь родини. Митець працював тут щоліта з 1907 до 1914 року. Саме в цих стінах створена його перша робота — фантазія для оркестру “Феєрверк”. На початку відновлення української Незалежності в музейних і музичних виданнях вперше з'являються світлини Устилуги, Володимира-Волинського, Ковеля — міст, пов'язаних з перебуванням І. Стравинського на Волині,

і звучить пропозиція О. Огнєвої про проведення присвяченого йому фестивалю. Праобраз фестивалю реалізувався спочатку під назвою “Діалоги з Ігорем Стравинським” (1992—1993, Луцьк—Львів). До програми фестивалю входили твори, що представляли основні періоди творчості композитора. У рамках реалізації програми “Повернені імена” у Волинському краєзнавчому музеї відкривається виставка “У людини має бути одна Батьківщина”. У червні 1994 року в Луцьку відбувається перша міжнародна наукова конференція “Стравинський і Україна”, де вперше за довгі роки замовчування розглядалося питання про духовний зв'язок композитора з українською культурою. Доповіди було присвячено проблемам вивчення джерел з формування особистості Стравинського, його творчості, пов'язаних з українською культурою, впливу автентичного фольклору Волині на музичну мову ранніх творів композитора, та для розуміння витоків музики Стравинського. І ось тоді ж започатковується перший однойменний музичний фестиваль “Стравинський і Україна”, який, розпочавшись у Києві, був продовжений на Волині, в Луцьку та Устилузі, де вперше прозвучала музика композитора-земляка. Серед гостей першого фестивалю був і народний артист СРСР Анатолій Солов'яненко. II фестиваль “Стравинський і Україна” відбувся з великою перервою лише 2005 року. Присутність авангардної музики в сезонних концертних програмах із серії “Нова музика в Україні”, на яких звучала українська і польська музика у виконанні камерного ансамблю “Нова музика в Україні” під керівництвом Володимира Рунчака, композитора, диригента — вихованця Луцької музичної школи №1 і випускника Луцького музичного училища (нині Волинське державне училище культури і мистецтв ім. Ігоря Стравинського), без сумніву, сприяла тому, що в червні 2005 року відроджується фестиваль “Ігор Стравинський і Україна”. З цього часу фестиваль набирає обертів і має щорічне продовження. І ось уже п'ятнадцять років фестиваль “Стравинський і Україна” гуртує шанувальників вишуканої класичної музики, тих, хто цікавиться, досліджує

життя і творчість або прагне познайомитися зі спадщиною нашого талановитого земляка.

Ця подія стала візитівкою не тільки Волинської області, а й України загалом. Диригент, народний артист України Ігор Блажков вважає, що такий фестиваль — ще один крок до європейської інтеграції України. Почесні дипломи фестивалю “Стравинський і Україна” вручали свого часу диригенту Ігорю Блажкову, композитору Богодару Которовичу, англійському кінорежисеру Тоні Палмеру, який був знайомий з Ігорем Стравинським особисто і створив документальний фільм про нього. Серед лауреатів премії Ігоря Стравинського і відомий диригент та знаний український композитор, творець і пропагандист сучасної авангардної музики Володимир Рунчак. Нещодавно Національний духовий оркестр України та Академічний камерний хор “Хрещатик” (художній керівник Павло Струць) представили в Національній філармонії спільний проект — концертну програму творів Ігоря Стравинського. За диригентським пультом був сам Володимир Рунчак. В концертній програмі були: “Меса” для мішаного хору та подвійного квінтету духових, “Чорний концерт” для кларнета і джаз-оркестру, сюїта з балету “Петрушка” (аранжування В. А. Шефера).

Стравинський згадує у “Хроніці”, що “Меса” створювалася під впливом хорового церковного співу, почутого ще в дитинстві, збереженої в пам'яті фоносфери храму. Про “Чорний концерт” (як і про інші твори та факти біографії Стравинського) існує чимало міфів. Один із міфів — музикознавчий: про те, що “Чорний концерт” від початку до кінця наповнений джазовими інтонаціями. Відчутні на слух джазові інтонації втілено тут неповторною музичною мовою (недарма Стравинського величали “музичним Прометеєм”) лише в другій частині твору, а сам опус, у якому “мало джазу”, суттєво вплинув на формування естетичної платформи “третього шару музики”. В Америці “Чорний концерт” називають “Біблією бі-бопу”, вважаючи його джерелом багатьох технічних ідей цього напрямку. У цьому контексті “стають на місце” ненав'язливі промови Володимира Рунчака, що супроводжували всю програму. Між Месою і “Цирковою полькою” прозвучали цитати з “Діалогів” Роберта Крафта — Ігоря Стравинського на підтвердження думки про українське походження композитора. У другому відділенні курйозні історії з життя митця передували прем'єри “Портрета Ігоря Стравинського”, яку Рунчак представив на суд публіки як знак шани та поваги до великого Майстра. Публіка у захваті аплодувала стоячи. Твір прозвучав на біс і став заключним елементом у музичному “пазлі” масштабного концертного проекту, музичної вистави-присвяти генію, творчому портреті Ігоря Стравинського. Без перебільшення, концерт-присвята Ігорю Стравинському став справжнім “естетичним вибухом” і достойним прикладом для шанування імені геніального українського композитора.

Сьогодні Володимир Рунчак продовжує втілювати традиції авангардизму, закладені його знаменитим земляком. Нещодавно за його ініціативою та активною участю у Великому залі ім. Василя Сліпака Національної музичної академії України відбувся концерт “Авангард і Джаз”, а згодом серія концертів у стінах Академії започаткованого Першого фестивалю сучасної та класичної музики “Нова музика в Україні”, в яких взяли участь не тільки вітчизняні виконавці, а й відомі зарубіжні колективи з фестивалю “Французька весна”. 16 травня у Національній філармонії України відбувся концерт, присвячений Дню Вишиванки Національного Академічного духового оркестру під орудою Володимира Рунчака, в якому взяли участь народна артистка України Ніна Матвієнко, Руслана Лощман, Анна Лотіш (народний спів).

Композитор і диригент Володимир Рунчак під час виконання концерту “Ігор Стравинський” у Національній філармонії України